

**FORELDELSESLOVEN § 9 TREDJE LEDD – GRENSEN
MELLOM ERSTATNINGSKRAV I OG UTENFOR
KONTRAKT**

**Kandidatnummer: 619
Leveringsfrist: 26.11.2007
Til sammen 17996 ord**

08.07.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavens emne og problemstilling	1
1.2	Generelt om erstatning i og utenfor kontrakt	3
1.3	Andre rettsområder hvor sontringen har betydning	4
<u>2</u>	<u>REELLE HENSYN SOM DE LEGE FERENDA BEGRUNNER DEN GJELDENE REGEL</u>	<u>5</u>
<u>3</u>	<u>OM HVORDAN GRENSEN TREKKES DE LEGE LATA</u>	<u>7</u>
3.1	Innledning	7
3.2	”Kontrakt” – eksistensen av et kontraktsforhold versus fraværet av dette	8
3.2.1	Kontraktsfaser	8
3.2.2	Ulike partsgrupper	10
3.3	”krav” – hvert krav må underkastes selvstendig vurdering	15
3.4	Ansvarskonkurrens	15
3.5	En foreliggende avtale er ikke ensbetydende med kontraktsansvar	17
3.6	”springer ut av” – fra de klare til de uklare tilfeller	18
3.6.1	Innledende bemerkninger	18
3.6.2	De klare tilfellene	18
3.6.3	De uklare tilfellene	19
3.6.3.1	Tilstrekkelig til avtalens forpliktelser	19
3.6.3.2	Særlig om bransjenormene som underproblemstilling	21
3.7	Rettspraksis	25

3.7.1	Innledning	25
3.7.2	Rådgivnings- og informasjonsansvar	25
3.7.3	Styreansvar	32
3.7.4	Ansvar for rådgivnings- eller konsulentbistand i forbindelse med byggeprosjekter	38
3.8	Oppsummering	42
4	<u>ER REGELEN HENSIKTMESSIG; ALTERNATIVE LØSNINGER?</u>	44
4.1	Argumenter mot den gjeldende regel	44
4.1.1	Rettsusikkerhet og retts-teknikk – er regelen problemet eller utgjør Høyesteretts håndtering av regelen problemet?	44
4.1.2	Kritikk av sontringen i foreldelsesloven	47
4.1.3	Den fordelaktige behandlingen av deliktsskrav – rettspolitisk rasjonelt?	48
4.2	Forsøk på å foreslå en alternativ løsning	50
4.2.1	Premisser og målsettinger for en ny løsning	50
4.2.2	Internasjonal inspirasjon	51
4.2.3	Forslag til løsning	53
5	<u>KILDEREGISTER</u>	54
5.1	Litteraturliste	54
5.2	Forarbeider	58
5.3	Rettspraksis	58
5.3.1	Høyesterett	58
5.3.2	Underrettspraksis	59
5.4	Lovregister	60
5.5	Andre kilder	61

1 Innledning

1.1 Oppgavens emne og problemstilling

Foreldelsesloven av 18. mai 1979 nr. 18 (fl.) oppstiller ulike foreldelsesregler for erstatningskrav med grunnlag i de alminnelige erstatningsrettslige regler (delikt), og erstatningskrav som følge av kontrakt (m.a.o. krav som følge av mislighold). Denne sontringen følger av fl. § 9, en bestemmelse som inneholder særskilte foreldelsesfrister for krav på skadeerstatning eller oppreisning, jfr. nr. 1. Av nr. 3 kan det leses at paragrafen ikke gjelder ”krav som springer ut av kontrakt, bortsett fra krav på erstatning for personskaade”. Det vil si at sontringen mellom erstatning i og utenfor kontrakt er av betydning for de rene formuestap og tap som følge av tingsskaade.¹ Erstatningskrav som springer ut av kontrakt, vil følge lovens alminnelige foreldelsesfrist, jfr. §§ 2 og 3. Loven nødvendiggjør dermed at rettsanvenderen tar stilling til om et erstatningskrav har grunnlag i kontrakt eller delikt.

Ulikhetene i regelsettet består for det første i fristens utgangspunkt. For kontraktskrav er hovedregelen en *objektiv friststart*. Fristen starter fra den dag ”fordringshaveren tidligst har rett til å kreve å få oppfyllelse”, jfr. fl. § 3 nr. 1. For det tilfelle at kontrakten misligholdes, reguleres friststarten av § 3 nr. 2, hvorav det følger at fristen løper fra ”den dag da misligholdet inntreer.”² Dette gjelder også erstatningskrav med grunnlag i mislighold (bestemmelsen er en presisering av nr. 1 ved at fristen ikke begynner å løpe før (misligholds)kravet er forfalt, og kan gjøres gjeldende av kreditor).³ For erstatningskrav utenfor kontrakt derimot, operer foreldelsesloven med et *subjektivt fristutgangspunkt*. Den alminnelige regel er at fristen begynner å løpe fra ”den dag da

¹ Opprinnelig gjaldt bestemmelsen både for skade på person eller ting selv om kravet sprang ut av kontrakt, men dette ble endret ved lov 8. juli 1988 nr. 71, se Tjomsland (1989).

² Antespert mislighold reguleres av fl. § 3 nr. 3.

³ Jfr. Ot. prp. nr. 38 (1977-78) s. 50; Hagstrøm (2004) side 744-745; Røed (2004) side 138 flg.

skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige”, jfr. fl. § 9 nr. 1.⁴

For det annet foreligger det *ulike lengstefrister* for erstatningskrav i og utenfor kontrakt. For erstatningskrav etter deliktsretten er den alminnelige lengstefrist tjue år, jfr. fl. § 9 nr. 2.⁵ Kontraktserstatningskrav har derimot en lengstefrist på 13 år. Dette følger av fl. § 3 nr. 2 sett i sammenheng med § 10. Fl § 10 inneholder en suspensjonsregel for det tilfelle at kreditor er i aktsom uvitenhet om fordringen eller skyldneren. Nr. 4 i § 10 angir at foreldelsestiden ikke kan forelenges ”... med mer enn til sammen 10 år”. Dvs. at man i tillegg til den ordinære frist etter § 2 (tre år), har et tillegg på 10 år, noe som gjør lengstefristen til 13 år regnet fra utgangspunktet for den alminnelige foreldelsesfrist.

Til slutt har vi *forskjellig lengde på fristavbrytelsesfristen for de tilfeller der kravet starter ved nødvendig kunnskap*, jfr. henholdsvis fl. § 10 nr. 1, jfr. § 3, og § 9 nr. 1: Fristen for å avbryte foreldelsen er i disse tilfellene ett år for kontraktserstatningskrav og tre år for deliktserstatningskrav fra fordringshaveren har fått den relevante kunnskap. For eksempel vil det være slik at en bilkjøper som innehar et erstatningskrav pga en mangel ved bilen, vil ha 1 år på seg til å avbryte foreldelse av kravet fra han får ”nødvendig kunnskap” om denne mangelen, jfr. fl. § 10 nr.1. Hvis derimot en leilighetskjøper blir skadelidende pga en taksmanns feilaktige opplysninger, vil kjøperen ha tre år på seg til å avbryte foreldelsen fra den ”nødvendige kunnskap” er inntrådt, jfr. fl. § 9 nr. 3.

Sondringen som må trekkes i foreldelsesloven knytter an til hvilket ansvarsgrunnlag som erstatningsansvaret hviler på. Et kontraktsrettlig erstatningskrav er basert på kontraktsbrudd, og er en av flere kontraktsbruddssanksjoner. Erstatningskrav oppstått på annet grunnlag kalles delikt, og oppstår ved en uforutsett skadevoldende handling eller unnlattelse.⁶ Grensen er imidlertid ikke lett å trekke i ethvert tilfelle.⁷ Det foreligger ikke

⁴ Fl. § 9 nr. 2 inneholder den spesielle 20-årsfrist som begynner å løpe ved ”opphøret av den skadegjørende handling eller annet ansvarsgrunnlag”. Fristutgangspunktet er her forsåvidt i tråd med fl. § 3 nr. 2, jfr. Hagstrøm (2004) side 744; jfr. Røed (2004) side 273 flg.

⁵ For visse personskader foreligger ingen lengstefrist, jfr. samme bestemmelse.

⁶ Jfr. Gomard (1958) s. 9.

noen klare avgrensingskriterier i norsk rett mellom de to, og skillet tillegges ikke avgjørende materiellrettslig betydning utover de rettsområder der det fremgår av rettskildene. Våre erstatningsrettslige ansvarsgrunnlag er videre ulovfestet, noe som gjør at avgjørelsen i det konkrete tilfelle beror på skjønn. Den foreliggende rettspraksis knyttet til fl. § 9 nr. 3 er heller ikke klar, noe fremstillingen vil vise. Fremheves kan det også at lovgivers grensedragnings til en viss grad fremstår som tilfeldig, ihvertfall gir ikke ordlyden i foreldelsesloven noen presis angivelse av hvordan grensen skal trekkes. På grunn av dette er man i konkrete tilfelle overlatt til en konkret skjønnsmessig vurdering av om kravet skal anses for å falle inn under kontrakt eller anses for et deliktsrettslig krav

Fremstillingen skal redegjøre for hvordan grensen trekkes i forhold til fl. § 9 nr. 3 etter gjeldende rett – del 2. Der vil jeg trekke opp hvilket utgangspunkt man må ta ved løsning av de tvilsomme spørsmålene. Jeg vil se hen til de relevante rettskildene og angi løsninger for hvordan klassifiseringen av ansvarsgrunnlaget skal gjøres. For dette formål vil det være nyttig ikke bare å se generelt på rettskildefaktorene, men også gå inn på konkrete typetilfeller for å se hvordan ulike ansvarssituasjoner løses i rettspraksis. Videre vil det spørres om foreldelseslovens system er hensiktsmessig, eller om andre løsninger vil være like gode, eller bedre – del 3.

1.2 Generelt om erstatning i og utenfor kontrakt⁸

På et prinsipielt nivå foreligger det klare forskjeller mellom erstatning i og utenfor kontrakt. Visse likheter kan påpekes, men disse er mest av formell og ikke reell karakter.⁹ Grunnvilkårene for erstatning er formelt de samme både i og utenfor kontrakt. Det må foreligge et ansvarsgrunnlag, adekvat årsakssammenheng og en erstatningsmessig skade.

⁷ Hagstrøm (2004) side 451; Røed (2004) side 231-233; Lødrup (1999) side 29-30; Krüger (2002) side 143; Hjelmeng (2007)a side 18-22.

⁸ Sondringen kan trekkes helt tilbake til romerretten, jfr. Gomard (1958) side 13 og Hagstrøm (2004) side 451.

⁹ Hagstrøm (2004) side 450-451 redegjør generelt om forskjeller og likheter, jfr. også Lødrup (1999) side 28-30.

De legislative hensyn bak erstatningsreglene er imidlertid forskjellige i og utenfor kontrakt. I deliktsretten skal erstatningsreglene først og fremst ivareta samfunnmessige hensyn. Viktig i denne forbindelse er den *preventive og gjenopprettende funksjonen* til erstatningsreglene. Ved kontraktserstatningsretten skal reglene derimot fungere som motvekt for risikoen for mislighold av de avtalte forpliktelser; erstatningsreglene skal skape *oppfyllellespress*. Det er også slik at man i kontraktsforhold har mulighet til å forhåndsregulere kontraktsansvaret i avtale, mens dette ikke går i delikt. Videre vil den alminnelige erstatningsrett dreie seg om å plassere det oppståtte tap dit det i det konkrete tilfelle best kan plasseres. Ved kontraktsansvaret er derimot partene avhengig av å kunne forutse sine forpliktelser, noe som gjør det nødvendig med klarere regler.

Også stiftelsesgrunnlaget for kravene er forskjellig. Ved den alminnelige erstatningsrett vil stiftelsesgrunnlaget være en skadevoldende handling. I kontraktserstatningsretten vil derimot kontrakten være det stiftende forhold.

Til slutt påpekes at skadetilfellene i stor grad er forskjellige. Mens den alminnelige erstatningsrett i det vesentlige vil dreie seg person- og tingsskader(integritetskrenkelses), vil kontraktsansvaret oftest knytte seg til rene formuestap(ikke-integritetskrenkelses).

Disse forskjellene mellom delikts- og kontraktserstatningskrav begrunner imidlertid ikke de ulike foreldelsesfristene. Andre, mer konkrete, hensyn er begrunnelse for foreldelseslovens sonndring, jfr. pkt. 2 nedenfor.

1.3 Andre rettsområder hvor sonndringen har betydning¹⁰

Sonndringen mellom delikt og kontrakt er også av betydning på andre områder av norsk rett. Jeg nevner at skillet bl.a. er av betydning ved valget av verneting, jfr. tvistemålsloven av 13. august 1915 nr. 6 §§ 25 og 29, ved lovvalg(dvs. reglene om hvilke lands rettsregler som skal anvendes der en rettstvist har tilknytning til flere land), arbeidsgiveransvaret og

¹⁰ Punktet må ikke anses som en uttømmende angivelse av rettsområder skillet er av betydning.

kontraktshjelperansvaret.¹¹ Til slutt nevnes at sontringen også har betydning i forhold til vergemålsloven av 22. april 1927 nr. 2.¹²

I denne forbindelse kunne det være av interesse om det er løsninger innen disse øvrige rettsområder med overføringsverdi til den sontring som må foretas etter foreldelsesloven.¹³ Sætermo (1999) påpeker imidlertid, s. 11-12, at ulike reelle hensyn ligger bak sontringen i de ulike tilfelle, og at det derfor er tvilsomt at man har likeartet grensedragning etter de ulike rettsområder.

2 Reelle hensyn som de lege ferenda begrunner den gjeldende regel

Ovenfor er det påpekt at de forskjeller mellom delikts- og kontraktserstatningskrav av mer prinsipiell karakter, knyttet til legislative hensyn, stiftelsesgrunnlag og skadetyper, ikke i særlig grad begrunner de ulike foreldelsesfrister. Her skal jeg peke på de reelle hensyn som er med på å begrunne en forskjellsbehandling av erstatningskravene i foreldelsesloven. Man kan nemlig fremheve mer spesifikke forskjeller – dvs. forskjeller i faktum vedrørende de konkrete erstatningskravene – som begrunner rommeligere foreldelsesfrister ved deliktserstatningskrav.¹⁴ Disse konkrete hensynene fremgår delvis (og uklart) av Ot.prp. nr. 38 (1977-78) side 29-30. Det er der inntatt en høringsuttalelse fra Regjeringsadvokaten, som departementet slutter seg til.

Når det gjelder kontraktsforhold, så består disse av en sluttet personkrets, ofte kun to kontraherende parter. Videre er forpliktelsen(e) avgrenset i tid og rom. Det eksisterer, eller har eksistert, forbindelse mellom partene, noe som gjør det mindre tidkrevende å fremme sine krav mot den misligholdende part. Kontraherende parter vil også ofte ha en juridisk bevissthet om kontraktsforholdet og hva som utgjør et mislighold. Man kan også påpeke at kontraherende parter oftest vil basere seg på en kontrakt med en viss

¹¹ Se óg Luganokonvensjonen art. 5(1) og (3), jfr. lov av 8. januar 1993 nr. 21.

¹² Sætermo, side 10.

¹³ Sætermo, side 8-10; Hagstrøm (2004) side 451 og 469-480.

¹⁴ Jfr. Simonsen (1997) side 433 flg; Sætermo side 18-19.

jevnbyrdighet, noe som forutsetter en foreldelsesfrist som ikke er for lang, idet det motsatt vil utgjøre et usikkerhetsmoment i form av risiko for erstatningsansvar i fjern fremtid, noe som igjen kan påvirke prissettingen til de kontraherende parter. Det er behov for forutberegnelighet i kontraktsforhold.

Den alminnelige erstatningsrett kjennetegnes på den annen side ved at skadelidte og skadevolder i de fleste tilfeller bringes sammen ved en tilfeldig og uønsket begivenhet. De mangler dermed kjennskap til hverandre fra før, noe som kan gjøre det vanskeligere for skadelidte å identifisere skadevolder, og å fremme erstatningskravet. Videre vil offeret for en deliktsrettslig skadevoldende handling ofte mangle juridiske kunnskaper og er dermed nødt til å skaffe seg denne for å kunne rette et krav mot skadevolder. Fra Ot.prp nr. 38 (1977-78) side 29-30, kan det vises til avsnitt fem av Regjeringsadvokatens høringsuttalelse. Det fremheves der at skadelidte med deliktserstatningskrav ofte vil være nødt til å foreta ”nærmere undersøkelser både når det gjelder *sakens faktiske forhold* og ikke minst når det gjelder den *rettslige vurdering*.” (min kursivering)

I tillegg gjør ikke behovet for forutberegnelighet seg gjeldende på samme måte innen deliktsretten. Selve den skadegjørende handling er i det hele tatt en uforutsett og uønsket begivenhet som kommer helt uforvarende på den skadelidte, og skadevolder har da ikke krav på en like sterk forutberegnelighet som ved kontraktskrav. Skadevolderen kan imidlertid ha et forutberegnelighetsbehov ut fra innrettelsessynspunkter. Etter en viss tid vil skadevolder innrette seg og sitt liv på at det ikke kommer noe krav fra skadelidte. Et plutselig krav kan da være urimelig.

Det må også nevnes at rimelighetsbaserte hensyn taler for en mer fordelaktig behandling av deliktserstatningskrav i foreldelsesloven. Jeg tenker da spesielt på tilfeller med personskader. Korte foreldelsesfrister i disse tilfellene kan være svært urimelig, og også i strid med den alminnelige rettsbevissthet. Ved personskader er det derfor vektige argumenter som tilsier mer rommelige foreldelsesfrister enn ved for eksempel tingsskader pga et kontraktsbrudd. Ved deliktsrettslige tingsskader derimot, anser jeg ikke slike

rimelighetshensyn for å være så fremtredende at de nødvendigvis rettfærdiggjør snillere foreldelsesfrister enn ved kontraktsbrudd.¹⁵

Disse legislative hensynene begrunner de lege ferenda de ulike foreldelsesfristene for de to typer erstatningskrav. De nevnte hensyn vil også kunne være utslagsgivende i en konkret og tvilsom vurdering av om et krav skal anses for kontraktsrettslig eller deliktsrettslig – altså i forhold til grensedragningen de lege lata. Særlig pga at de øvrige rettskildedefaktorene er uklare vedrørende sontringen i foreldelsesloven, vil det kunne være nødvendig for rettsanvenderen i et konkret tilfelle å se hen til hva som er mest i overensstemmelse med de reelle hensyn.

3 Om hvordan grensen trekkes de lege lata

3.1 Innledning

Jeg har allerede vært inne på reelle hensyn som kan være utslagsgivende i et tvilsomt konkret tilfelle. Nå skal det forsøkes å gi en samlet fremstilling av hvordan sontringen må trekkes i det konkrete tilfelle ut fra de øvrige sentrale rettskildedefaktorene; lovteksten, forarbeidene og rettspraksis. Et naturlig utgangspunkt når man skal avgjøre hvordan grensen skal trekkes, er lovens selv og dens ordlyd. Lovteksten gir imidlertid lite veiledning i forhold til den sontringen som må foretas i det konkrete tilfelle, og man er i stor grad overlatt til en analyse av øvrige rettskildedefaktorer i søken etter hvordan sontringen skal trekkes. Men visse føringer for denne konkrete vurderingen kan likevel hentes fra ordlyden.

¹⁵ Jfr. også pkt. 4.2.3 nedenfor.

3.2 ”Kontrakt” – eksistensen av et kontraktsforhold versus fraværet av dette

Klart ut fra lovens ordlyd er det at et kontraktsansvar kun blir aktuelt der det foreligger en ”kontrakt”, jfr. fl. § 9 nr.3. Foreligger ingen kontrakt overhodet, må man falle tilbake på delikt – dette er altså de helt klare tilfeller i forhold til foreldelsesloven.¹⁶ I disse tilfellene er man overlatt til den skadevoldende handling som stiftelsesgrunnlag, og kravet vil foreldes etter fl. § 9. Dette vil også være tilfelle der skadelidte er offer for en skadevoldende handling med utspring i en kontraktsforpliktelse – en tredjemann (jfr. dog nedenfor om de tilfeller der tredjepersoner unntaksvis er omfattet av kontraktens rettigheter).

Problemstillingen oppstår altså mellom parter som er i et kontraktsforhold med hverandre. Her må man foreta den grensedracting loven gir anvisning på, og spørsmålet blir hvilket ansvarsgrunnlag kravet hviler på. Når man snakker om et ”kontraktsforhold”, må det imidlertid gjøres noen presiseringer. Først må det presiseres hva slags faser et kontraktsforhold kan bestå av, jfr. pkt. 3.2.1., for det annet hva slags partsgrupper en person i et kontraktsforhold kan komme i ansvar overfor, jfr. pkt. 3.2.2.

3.2.1 Kontraktsfaser

Et kontraktsforhold vil kunne eksistere ulike faser: Den prekontraktuelle fase, kontraktsregimet og den postkontraktuelle fase.¹⁷

Under den såkalte *prekontraktuelle* fase har partene gått fra vanlig samvær til å handle ut fra et uttalt (eventuelt underforstått) mål om å inngå en avtale. Fasen vil vedvare inntil partene enten inngår en avtale, eller partene ikke kommer til enighet og avbryter forsøket på å inngå en avtale. I denne fasen vil de involverte parter ha særlige (lojalitets)plikter som en følge av at man er i en ”kontraktsinngåelsesfase”. Også i forhold til denne fasen vil spørsmålet om en eventuell ansvarsbetingende handling er delikts- eller

¹⁶ Røed (2004) s. 232.

¹⁷ Se om dette i Simonsen (1997) side 18-40.

kontraktsrettslig kunne være aktuell i forhold til foreldelse.¹⁸ Simonsen (1997, side 430 flg.) skiller mellom der fasen er basert på en prekontraktuell avtale – dvs. der samhandlingen er avtaleregulert, for eksempel ved anbudskonkurranser –, og der man baserer seg på det alminnelige prekontraktuelle ansvar (altså uten noen prekontraktuell avtale). For førstnevnte tilfelle antar Simonsen at ansvaret som hovedregel må anses som kontraktrettslig, mens det for sistnevnte etter foreldelseslovens § 9 sin ordlyd er et deliktsansvar. Han påpeker imidlertid at ordlyden ikke gir anledning til noen ”definitive slutninger” (side 432), og at det prekontraktuelle ansvar er et relativt nytt fenomen som ikke ble vurdert ved

”... foreldelseslovens tilblivelse, og har formodentlig ikke spilt inn ved utformingen av avgrensningskriteriene. Foreligger andre godt begrunnende hensyn for å benytte de kontraktuelle fristregler, bør derfor ikke ordlyden stenge for en slik løsning.”

Den fase som kalles ”*kontraktsregimet*”, er fasen der avtale er inngått og virksom mellom partene, eksempelvis der byggherren og entreprenøren har forhandlet og inngått en skriftlig avtale om byggingen av et hus. Nærværende avhandling vil i hovedsak konsentrere seg om denne fasen av kontraktsforholdet. Dette blir gjort av plasshensyn, men også fordi den sentrale problemstilling nok er noe tilsvarende i alle tre fasene, jfr. pkt. 3.6.3.1 nedenfor. I denne fasen vil hovedfokuset være på de mer ”rene” kontraktsrettslige forpliktelser, for eksempel levering av den kjøpte bilen i avtalt stand, levering av de avtalte tegninger fra arkitekten etc.

Den *postkontraktuelle* fase vil si der avtalen på en eller annen måte er kommet til avslutning, primært ved korrekt oppfyllelse fra partene, og at partene derfor ikke har en avtale mellom seg lenger. De vil likevel kunne ha forpliktelser som følge av det kontraktsforhold som forelå mellom dem. Forpliktelsene vil ofte bestå i taushetsplikter, informasjonsplikter og lignende. Spørsmålet om hvordan ansvaret skal klassifiseres i foreldelsesloven, vil kunne oppstå også her. Problemstillingen vil typisk kunne bli aktuell

¹⁸ Jfr. Simonsen (1997) som drøfter spørsmålet på side 428-436.

der for eksempel en advokat kommer i besittelse av opplysninger som er sentrale for en tidligere klients rettslige posisjon. Ut fra den kontraktrettslige lojalitetsplikten kan advokaten ha en plikt til å informere sin tidligere klient om disse forholdene. Dersom han ikke gjør det, og eksklienten lider et tap, kan spørsmålet om dette er et deliktsrettslig eller kontraktsrettslig erstatningskrav oppstå. På den ene side har lojalitetsplikten utgangspunkt i et kontraktsforhold som forelå mellom advokaten og klienten. På den annen side er kontraktsforholdet rent formelt opphørt; tilknytningen til avtaleforholdet er langt mindre enn tidligere.¹⁹

3.2.2 Ulike partsgrupper

For det annet kan vi ved et kontraktsforhold dele drøftelsen inn i forhold til ulike partsgrupper som skadevolder kan komme i ansvar overfor ved utøvelsen (eller unnlatsen av å utøve) forpliktelsene avtalen pålegger ham. Debitor (skadevolder) kan selvsagt komme i ansvar overfor sin *medkontrahent*, men også overfor *tredjemenn* av ulike slag. For eksempel kan en advokat komme i ansvar overfor sin klient pga utilstrekkelige skatterettslige råd. Advokaten kan imidlertid også komme i ansvar overfor tredjepersoner av ulike grunner – for eksempel overfor motparten der advokaten har ført en sak som er basert på et rettsstridig formål, og der han var klar over dette.²⁰ Spørsmålet om erstatningskravet er av kontraktsrettslig eller ikke-obligatorisk art, er først og fremst av interesse når debitor er i ansvar overfor sin medkontrahent. Dette har sin grunn i at en

¹⁹ Nygaard (2002) synes å mene at slike lojalitetsplikter ikke er kontraktsrettslige, jfr. side 7 og 184.

²⁰ Jfr. Rt.1903 s. 228 hvor en advokat hadde bistått to søstere i odelsøksmål mot en gårdeier. Det var imidlertid inngått avtale mellom de to søstrene og en nabo om at søstrene skulle gjøre odelsretten gjeldende. I motytelse skulle naboen dekke utgiftene til advokat, få tre års bruksrett over gården, for så å få gården overdratt til seg – et opplegg advokaten var inneforstått med. Høyesterett fant både naboen og advokaten ansvarlig overfor gårdeieren for det tap han hadde lidt, og uttalte at advokaten hadde "... laant sin Medvirkning først til istandbringelsen af et Proforma-Arrangement med det retsstridige Formaal at forskaffe Wriedt [naboen] Besiddelsen af en Eiendom, til hvilken han – Wriedt – ingensomhelst Ret havde, og dernæst til et Forsøg paa gennem Sagsanlæg og ved derunder at fortie det virkelige Forhold, at føre dette Formaal du i Virkeligheden" (side 231).

tredjeperson som hovedregel ikke er omfattet av kontraktens rettigheter(eller forpliktelser)²¹, og derfor innehar et deliktskrav der han blir påført en skade. Utgangspunktet overfor medkontrahenten er derimot at dette er et kontraktsansvar der den ansvarsbetingende handling eller unnlattelse bryter en kontraktsfestet pliktnorm.

Når det gjelder tredjemenn er som nevnt *hovedregelen i norsk rett at tredjemenn ikke er omfattet av avtalens forpliktelser og rettigheter*. Tredjemennene vil derfor som utgangspunkt inneha deliktserstatningskrav dersom de blir skadelidende pga en kontraktsbasert handling eller unnlattelse. Jeg vil imidlertid i det følgende redegjøre kort for de viktigste *unntak fra denne hovedregelen*; tredjemannsavtalene, transport av krav og kontraktsbaserte direktekrav.²² På disse grunnlag kan erstatningsansvar overfor tredjemenn bli ansett for kontraktsrettslig vedrørende foreldelsesloven.²³ Videre vil det tas opp til drøftelse om slike tredjemannskrav basert på tredjemannsavtale og kontraktsbasert direktekrav skal anses for delikts- eller kontraktsrettslige.

For det første har vi altså de tilfellene der kreditor etter avtalen *overdrar* sitt krav til en tredjeperson. Hovedregelen etter norsk rett er at det er full anledning til å overdra krav så lenge ikke det motsatte fremgår.²⁴ Tilfellene med overdragelse av krav er det nok ikke tvilsomt at må anses for kontraktsrettslige krav også etter transporten. Her er de

²¹ En hovedregel som kan følges helt tilbake til romerretten, der den var av mer rigid karakter enn i dag, jfr. Woxholt (2003), side 225 og 231 flg.,

²² Tredjemenn kan også ha en selvstendig rett etter avtalen der kreditor har gitt denne et løfte. Men dette er for såvidt ikke et unntak fra hovedregelen om at tredjepersoner ikke omfattes en kontrakts rettigheter og forpliktelser, idet "tredjepersonen" i et slikt tilfelle har fått et eget løfte (eller dispositivt utsagn om man vil) direkte fra kreditoren. Slikt selvstendig løfte kan kreditor ha fått i form av en garanti, se for eksempel Rt.1930 s. 1425. Der hadde advokaten vært representanten til kjøperne av noen vannrettigheter. Han hadde imidlertid fått selgerne til å utstede skjøte til kjøperne uten at kjøperne hadde betalt. Ansvar ble pålagt advokaten av Høyesterett, som uttalte at "... Langberg [advokaten] under de foreliggende omstendigheter maate forstaa, at naar selgerne efterkom hans begjæring om at utstede skjøte, var det i tillit til – og kun i tillit til – at han sørget for kjøpesummens betaling eller deponering. Ved mottagelsen av skjøtet har han derved overtatt den motsvarende forpliktelse til å sørge herfor. Og den har han misligholdt."

²³ Jfr. Sætermo side 27 flg.

²⁴ Jfr. Krüger (1989) side 100; Hagstrøm (2004) side 856 flg.

kontraktsrettslige karakteristika fremtredende. Suksessoren går inn i et kontraktsrettslig krav og får ikke noen bedre rett enn avhenderen jfr. lov om gjeldsbrev 1939 17. februar nr. 1 § 25 (gbl). I visse tilfelle kan nok forholdene være slik at suksessoren har liten kjennskap til kravet eksistens og debitor for øvrig. Eksempelvis kan dette være tilfelle ved arv av et krav. Arvingen vil ofte være uten kjennskap til kontrakten overhodet, og dermed også uten kjennskap til kreditor og hvordan han finner frem til ham. Men på tross av dette er det mest naturlig som en klar hovedregel, å anse transporterte erstatningskrav med grunnlag i kontrakt for kontraktsrettslig. Det vil være kunstig å konstruere deliktsansvar for debitor pga overdragelsen. En slik konstruksjon kan også forrykke hensynet til forutberegnelighet og balanse i avtaleforholdet.

Et unntak fra hovedregelen om hvem som forpliktes eller vinner rett etter en avtale, er for det andre de såkalte *tredjemannsavtalene*.²⁵ Dvs. der tredjepersonen innehar en selvstendig rett etter en avtale inngått mellom andre parter. Et eksempel på tredjemannsavtale har vi der en person deponerer penger etter lov 17. februar 1939 nr. 2 om deponering i gjeldshøve (depl.). I disse tilfellene foreligger en avtale mellom skyldneren (den som deponerer) og Norges Bank, men tredjemann (kreditor) innehar en selvstendig rett etter avtalen til å få pengene utbetalt, jfr. depl. § 4.

Til slutt bør *kontraktsbaserte direktekrav* nevnes.²⁶ Direktekrav vil si at tredjemann gis rett til å rette krav mot en kontraktspart han eller hun ikke selv har noen kontrakt med, men som er et tidligere ledd i kontraktskjeden. Et eksempel er at kjøper (C) av et hus kan rette krav direkte mot den tidligere selger (A) istedenfor å måtte forholde seg den som solgte huset til seg, den egentlige debitor (B). Slike direktekrav kan tenkes basert på kontrakt, delikt eller ugrunnet berikelse. De kontraktsbaserte direktekrav har som konsekvens at kreditor gis rett til å gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende mot den opprinnelige hjemmelsmann. Delikt eller ugrunnet berikelse vil derimot bare gi krav på erstatning eller tilbakeføring av berikelsen. Disse kontraktsbaserte direktekravene er i ferd

²⁵ Se om tredjemannsavtaler i Woxholt (2003) side 232-236; Krüger (1989) side 94-100.

²⁶ Om direktekrav, se Hagstrøm (2004) side 788 flg.

med å bli utbredt i norsk kontraktslovgivning²⁷ og er også kommet til uttrykk på visse ulovfestede områder²⁸.

Når det gjelder tredjepersoner som får en rett etter avtalen pga tredjemannsavtale, eller kontraktsbasert direktekrav, kan det *problematiseres om kravet i disse tilfellene skal anses for delikts- eller kontraktsrettslige i forhold til foreldelsesloven*.²⁹ Tredjepersonene er nemlig formelt sett ikke en del av avtalen de utleder en rett av. For tredjemannsavtalenes del kommer dette til uttrykk ved at avtalenes parter står fritt til å regulere forholdet også til tredjepersoner.³⁰ Herunder kan partene også avtale begrensninger i ansvaret som også kan gjøres gjeldende overfor tredjemann.

Til fordel for å anse kravet for kontraktsrettslig, kan det imidlertid anføres at det er brudd på en kontraktsfestet norm som gir tredjepersonen et erstatningskrav – altså et mislighold, ikke en deliktsrettslig skadevoldende handling. Videre vil det kunne følge av avtalens regulering hva slags omfang ansvaret skal ha, for eksempel ved bestemmelser om (nettopp) ansvarsbegrensning. Ansvarsbegrensninger er ikke mulig ved skadevoldende handlinger etter deliktsretten. Og tredjepersonen kan også inneha andre krav enn et erstatningskrav, for eksempel vil en kjøper av et bygg kunne ha krav på retting istedenfor erstatningskrav overfor entreprenøren. Dette taler for at ansvaret må anses for kontraktsrettslig, idet forarbeidene legger vekt på at det bør anvendes samme foreldelsesregler for alle misligholdssanksjonene.³¹

²⁷ Jfr. lov om kjøp 13. mai 1988 nr. 27 § 84, lov om avhending av fast eiendom 3. juli 1992 nr. 93 § 4-16, lov om avtaler med forbruker om oppføring av ny bustad m.m. 13. juni 1997 nr. 43 § 37, lov om håndverkertjenester m.m. for forbrukere 16. juni 1989 nr. 63 § 27, lov om forbrukerkjøp 21. juni 2002 nr. 34 § 35, lov om sjøfarten 24. juni 1994 nr. 39 § 286 og lov om luftfart 11. juni 1993 nr. 101 § 10-32.

²⁸ Jfr. Hagstrøm (2004) side 798 flg, som bl.a. viser til Rt.1995 s. 486 (transportretten) og Rt. 1998 s. 656 (entrepriseretten).

²⁹ Jfr. Sætermo side 28-30.

³⁰ Dette er dog ingen betingelse for at avtalen skal anses for å inneha et tredjemannsløfte, jfr. Krüger (1989) side 95. En avtale kan inneha dette selv om partene ikke har vært seg bevisst forholdet til tredjepersoner, men det er ved avtalene der partene har vært seg dette bevisst at spørsmålene om virkningene av avtalen spørsmålet i hovedsak kommer opp.

³¹ Jfr. Ot.prp. nr. 38 (1977-78) side 26; Sætermo side 29.

Ser man på de faktiske forhold som kan være utslagsgivende i tvilstilfeller, kan disse tale for å behandle tredjepersoners krav etter tredjemannsavtale eller kontraktsbasert direktekrav, for deliktskrav etter fl. § 9.³² Tredjepersonene vil nemlig ofte ha manglende kjennskap til debitor, forbindelseslinjene vil være manglende, og tredjepersonen vil også ha manglende kunnskap om hva slags pliktnorm som er blitt brutt. Disse faktiske forholdene kan gjøre seg enda mer gjeldende i disse tilfellene enn ved skadelidende etter den alminnelige erstatningsrett. Den som blir utsatt for en skadevoldende handling etter deliktsretten vil nemlig som oftest ha en viss ide om hva den ansvarsbetingende normen er, og også hvem skadevolder var. Disse faktiske forholdene kan altså tale i retning av at tredjepersoner bør gis et deliktsrettslig krav etter fl. § 9, slik at fristen først begynner å løpe ved nødvendig kunnskap.

Rettstekniske hensyn taler imidlertid imot en slik konkret løsning basert på kreditors behov.³³ Det vil være en løsning som forutsetter en konkret vurdering der en rekke ulike forhold tas i betraktning. På den annen side kan det anføres at allerede den sonndring som må trekkes mellom erstatningskrav i og utenfor kontrakt, skaper rettsuvisshet i relasjon til foreldelsesloven.

Etter min mening er den beste løsning å anse tredjemannskrav basert på tredjemannsavtale og kontraktsbasert direktekrav for kontraktsrettslige.³⁴ Ordlyden taler i denne retning (kravet ”springer ut av kontrakt”) og til en viss grad også forarbeidene (ønsket om like foreldelsesregler for de ulike misligholdssanksjonene). Et vesentlig moment er det også å unngå å trekke inn enda en rettteknisk kompliserende løsning. De reelle hensyn som taler for å anse kravet for deliktsrettslig kan i dette tilfelle ikke få gjennomslag; kravene må anses for kontraktskrav som følger fl. §§ 2 og 3.

³² Jfr. Sætermo side 29-30.

³³ Jfr. Sætermo side 30.

³⁴ Slik også Sætermo side 30.

3.3 ”krav” – hvert krav må underkastes selvstendig vurdering

Av ordet ”krav”, jfr. fl. § 9 nr. 3, kan det utledes at hvert enkelt krav må vurderes hver for seg når man står ovenfor flere krav mot samme skadevolder.³⁵ Ordlyden taler i prinsippet imot en kategorisering av rettsforholdet mellom partene i kontrakt eller delikt, selv om kravene klart nok synes å være kontraktsrettslige eller deliktsrettslige. For å klargjøre med et eksempel kan man tenke seg at en advokat påtar seg ansvaret for forfølgelse av krav mot et forsikringsselskap på erstatning for ervervsmessig tap etter trafikkulykke. I prosessen begår så advokaten ansvarsbetingende handlinger både ved å gi mangelfulle råd til klienten, og ved å overse en foreldelsesfrist – noe som gjør at kravet foreldes. Begge kravene bør her anses å springe ut av kontrakten. Ordlyden taler imidlertid mot å kategorisere begge kravene som kontraktskrav på basis av det kontraktsforhold som foreligger mellom advokaten og klienten. Isteden må hvert av de to kravene vurderes i forhold til det ansvarsbetingende forhold for å fastslå at det er tale om kontraktskrav.

3.4 Ansvarskonkurrens³⁶

Ansvarskonkurrens foreligger der erstatningskravet både hviler på et kontraktsrettslig og deliktsrettslig grunnlag. På side 26 i Ot.prp. nr. 38 (1977-78) sies det at

”... etter tilhøva kan det foreligge ansvar for samme skade eller tap både på deliktmessig og kontraktmessig grunnlag. Da vil krav som bygger på ulike ansvarsgrunnlag, foreldes etter eventuelt forskjellige regler, noe som innebærer at kravet først vil være foreldet når det er foreldet etter begge regelsett... Departementet mener at det ikke er grunn til å stille skadelidt som har et erstatningskrav på ett grunnlag, svakere fordi skadevolder også er ansvarlig på et annet grunnlag.”

Fordringshaver innehar altså en valgtrett der erstatningskravet har grunnlag i begge regelsett. Dette var også rettstilstanden etter den forrige foreldelseslov av 1896, jfr. Holmboe (1946) side 47. Hva som skal anses for en konkurranssituasjon etter gjeldende

³⁵ Simonsen (1997) s. 430-431 påpeker at man (ihvertfall for den prekontraktuelle fases vedkommende) ”i stor utstrekning likevel blir nødt til å foreta en grovklassifisering av rettsforholdet mellom partene.”

³⁶ Jfr. Simonsen (1997) side 429-430; Sætermo side 13-16; Gomard (1958) side 67-77.

lov, må imidlertid være noe annet enn etter den tidligere lov. I den eldre lære opererte man nemlig med konkurrans ved ethvert uaktsomt rettsbrudd, noe som ikke kan være tilfelle i dag. Lovgiver har antakelig hatt i tankene de tilfelle der den kontraherende part ved sitt mislighold også bryter allmenne samfunnsnormer; kun å overtre avtalebaserte plikter kan ikke være tilstrekkelig, selv om det skjer ved (vanlig) uaktsomhet.³⁷ Å forbeholde ansvarskonkurrens for de mer alvorlige forhold, vil forhindre at de kontraktsrettslige regler i foreldelsesloven blir tømte for innhold. At det ikke er for enkelt å påberope seg ansvarskonkurrens er også viktig for å opprettholde en reell forutberegnelighet i kontraktsforhold.

Et eksempel på anført ansvarskonkurrens er avgjørelsen inntatt i Rt.1998 s. 579. Skadelidte hadde der påberopt seg flere forskjellige handlinger som ansvarsgrunnlag, hvorav den ene var illojal opptreden. En anførsel kjæremålsutvalget forsto dit hen at "... det iallfall delvis er bygget på en anførsel om at kjæremotparten har pådratt seg et selvstendig deliktsansvar for illojal opptreden ..." (side 582). Høyesteretts kjæremålsutvalg tok der ikke stilling til selve anførselen om at det forelå et selvstendig deliktsansvar for illojal opptreden, men uttalte prinsipielt om ansvarskonkurrens at "om den påberopte illojale opptreden fra kjæremotpartens side også skulle gi grunnlag for erstatningsansvar ved kontraktsbrudd, og foreldelsesfristen for dette ansvaret reguleres av lovens §3 nr 2, hindrer ikke det anvendelse av §9 nr 1 for deliktsansvarets vedkommende, jf Kjønsstad/Tjomsland: Foreldelsesloven (1983), side 75-76" (side 582).

Unntak fra valgretten kan tenkes. For det første kan det tenkes at det ene grunnlag fortrenger det andre, eksempelvis ved at man ved avtaletolkning kommer frem til at det ene grunnlag ikke kan påberopes.³⁸

Videre kan det stilles spørsmål ved om ikke kontraktsbrudd forårsaket ved grov uaktsomhet eller forsett – vanlig uaktsomhet vil som hovedregel ikke medføre deliktsansvar – skal gå over til kun til å bli et rent deliktsansvar.³⁹ Men dette kan etter min mening ikke være tilfellet. At ansvarskonkurrens foreligger ved klanderverdige forhold

³⁷ Jfr. Simonsen (1997) side 429.

³⁸ Jfr. Sætermo side 14. Slik avtale kan kun gjelde kontraktsansvar, idet å fraskrive seg ansvar for deliktsrettslige skader ikke er mulig. Også kontraktsansvar er underlagt begrensninger når det gjelder ansvarsfraskrivelse, jfr. Hagstrøm (2004) 624 flg.

³⁹ Jfr. Sætermo side 14,

synes å ha støtte i forarbeidene. På side 63 i Ot.prp. nr. 38 (1977-78) uttales det vedrørende fl. § 10 nr. 1, at det ved klandreverdige opptreden fra skyldneren ”... som regel *også* vil foreligge et erstatningskrav...” (min kursivering) etter deliktsrettslige regler. Hvorfor kreditor skulle miste retten til å gjøre erstatningskrav gjeldende på kontraktsrettslig grunnlag ved grov uaktsom eller forsett, fremstår i det hele som ubegrunnet. At kontraktsbruddet har grunnlag i sterkt klandreverdige forhold, fratar det ikke sin karakter av et kontraktsbrudd.⁴⁰

Til slutt må det påpekes at det selvsagt er grenser for hvor langt kontraktsansvaret strekker seg. Men dette betyr ikke mer enn at dersom den skadevoldende handling ligger for langt unna kontrakten, kan et erstatningskrav ikke anses for kontraktsrettslig. Aarum (1994) side 291, peker for eksempel på at

”... hvor styremedlemmet har benyttet sin stilling til å berike seg selv på selskapets bekostning ... er sammenhengen med et kontraktsansvar såpass fjern at det kan være mer naturlig å karakterisere dette som et deliktsansvar.”

3.5 En foreliggende avtale er ikke ensbetydende med kontraktsansvar

Av forarbeidene kan det videre slutes at en foreliggende avtale ikke nødvendigvis medfører at et erstatningskrav er av kontraktsrettslig art, jfr. Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 26, hvor det påpekes at ”selv om det er inngått en avtale mellom skadevolder og skadelidte, behøver ikke dette medføre at erstatningskravet utspringer av kontrakten.” Dette forutsettes også i Inst. 1957 s. 17:

”Hvor skaden er voldt ved at den ansvarlige har overskredet en kontraktsmessig tillatelse, f.eks. en hogstrett... og hvor handlingen således ville ha vært rettsstridig selv om ingen kontrakt hadde foreligget, må kravet falle inn under reglene om skade utenfor kontraktforhold.”

Hvor godt dette eksemplet i forarbeidene er, kan diskuteres. Har man en kontraktsmessig tillatelse til hogst, kan det være mer naturlig å se på overskridelsen av denne – for eksempel

⁴⁰ Jfr. Sætermo side 14.

ved hogst av flere kubikk enn kontrakten anfører – som brudd på kontrakten, heller enn en skadegjørende handling etter de alminnelige erstatningsregler. Annerledes vil det være dersom en ukjent tredjeperson foretar hogst på en grunneiers eiendom; dette ville være en skadegjørende handling der tapet kan kreves erstattet etter deliktsrettslige regler. Et mulig eksempel på at avtaleforholdet ikke gjør at det ansvarsbetingende forholdet blir ansett for kontraktsrettslig, kan være at personen med hogstrett tar ut andre materialer (verdier) enn det kontrakten gjelder. For eksempel kan man tenke seg at personen starter opp et grusverk. I et slikt tilfelle vil den skadevoldende handling ligge så langt unna avtalens innhold og regulering, at det vil være unaturlig å anse et erstatningskrav for kontraktsrettslig.

3.6 ”springer ut av” – fra de klare til de uklare tilfeller

3.6.1 Innledende bemerkninger

Jeg har i pkt. 3.2 t.o.m. pkt. 3.5 trukket opp de klare utgangspunkter vedrørende løsning av en konkret problemstilling knyttet til foreldelseslovens sonndring. Nå skal jeg drøfte selve kjernen i problemet: *Når et erstatningskrav ”springer ut av kontrakt”, jfr. fl. § 9 nr. 3.* Aller først vil jeg fastslå de klare tilfellene, jfr. pkt. 3.6.2. Deretter vil de tvilsomme tilfellene angripes i pkt. 3.6.3 og frem til oppsummeringen i pkt. 3.8.

3.6.2 De klare tilfellene

I forhold til vurderingen i det enkelte tilfelle gir ordlyden – *”springer ut av”* – et visst slingringsmonn, samtidig som den gir anvisning på ytterpunktene (de klare tilfellene). I den ene enden av skalaen kan man tenke seg en advokat som har påtatt et oppdrag for en klient, og som ved uaktsomhet kjører på klienten. Klart nok kan dette ikke anses for et kontraktsansvar, selv om det formelt sett foreligger en kontrakt mellom de to. Det er ikke en kontraktsfestet pliktnorm som brytes, men samfunnsmessige pliktnormer. I den andre enden av skalaen, kan man tenke seg et selskap som har drevet et knuseverk m.m. etter avtale med grunneieren, og som ikke fjerner eiendeler og rydder området i tråd med en klar

avtalefestet forpliktelse etter avtalens opphør.⁴¹ Den ansvarsbetingende handling følger her direkte av det som er avtalt, og er klart et brudd på en kontraktsfestet pliktnorm.

3.6.3 De uklare tilfellene

3.6.3.1 Tilstrekkelig tilknytning til avtalens forpliktelser

Ordene ”springer ut av kontrakt” viser at det er en grense for hva som kan anses for et kontraktsbrudd, m.a.o. at det er en grense for hvor langt de kontraktsrettslige pliktnormene strekker seg. På et eller annet tidspunkt bryter man ikke lenger kontraktsfestede pliktnormer, men deliktsrettslige pliktnormer. Derfor kan man si at de uklare tilfellene oppstår der det er tvilsomt om handlingen som foretas, *har tilstrekkelig tilknytning til avtalen og de handlings- eller unnlatesforpliktelser som den oppstiller*.⁴² Se for eksempel Rg.1993 s. 934 hvor lagmannsretten uttaler at

”ledesnoren for grensedragningen mellom deliktsansvar og kontraktsansvar blir en vurdering av hvor nær sammenheng det er mellom et fravik fra de kontraktsforpliktelser som er regulert i avtalen, og skaden” (side 941).

Problemet synes særlig å bli aktuell der den pliktnorm som er brutt ligger utenfor avtalens kjerneområde, dvs. perifere forpliktelser. Disse forpliktelsene vil gjerne være slike som ikke følger direkte av avtalens tekst, men som kan i innfortolkes i avtalen, ofte ved abstrakt tolkning. Da vil det kunne problematiseres om pliktnormen er delikts- eller kontraktsrettslig. For å komme videre må hele ansvarssituasjonen tas i betraktning for å avgjøre om denne ligger nærmest kontrakt eller delikt.

⁴¹ Jfr. LB-2001-766, hvor lagmannsretten uttalte at erstatningskravet basert på den manglende ryddingen måtte ”... anses å ha grunnlag i og springe ut av avtalen mellom partene, nærmere bestemt brudd på plikten etter § VII nr. 2 til å fjerne eiendeler og rydde området innen 6 måneder fra avtalens opphør. Man står overfor en klar avtalefestet rett på en ytelse – fjerning og rydding – og erstatningskravet er direkte knyttet til og avledet av at ryddeplikten ikke blir overholdt.” Erstatningskravet ble imidlertid ansett foreldet.

⁴² Jfr. Røed (2004) side 232.

Når det gjelder hva som kan utledes av ordlyden ved løsning av disse tvilsomme tilfellene, så er ordlyden såpass liberal at den kan tas til inntekt for en vurdering av avtalen i vid forstand, ikke en snever avtaletolkning der forpliktelsen brutt må være direkte regulert i avtalens ordlyd. Ordlyden i fl. § 9 nr. 3 kunne i mer utpreget grad gitt uttrykk for at den brutte forpliktelse måtte følge ”direkte” av avtalen, for eksempel ved si at paragrafen ikke gjelder krav som ”er regulert i kontrakt”. Dette tilsier at pliktnormen og ansvarssituasjonen, ikke behøver å være av en slik karakter at den kan utledes av avtalen i snever forstand – dvs. ved tolkning av avtalen i snever forstand⁴³ -, med også ved hjelp av en abstrakt fastleggelse av avtalens innhold.⁴⁴

Går man så inn på hvilken veiledning lovens forarbeider gir for grensedragningen mellom ansvar i kontrakt og ansvar basert på delikt, kan det for det første vises til merknaden til fl. § 9, jfr. Ot.prp. nr. 38(1977-78) side 61. Deliktsansvaret omtales der som ”alt erstatningsansvar som ikke bygger på kontrakt”. Inst. 1957 s. 17 beskriver kontraktsansvar som erstatningskrav som ”kan grunnes umiddelbart på kontrakten, noe som vil bero på dennes innhold...”. Hva man skal slutte fra disse uttalelsene er ikke klart, og de bidrar vel ikke synderlig i å klargjøre grensedragningen. En slutning som kan tenkes er at et kontraktserstatningsrettslig krav fordrer at forpliktelsen brutt er direkte regulert i den foreliggende avtale. I denne retning trekker også Tore Sandviks artikkel fra 1964, som det vises til i Ot.prp. nr. 38, side 26. Sandvik skriver på side 507 at

”... hvis ansvaret ikke bygges på at debtors forhold i forbindelse med oppfyllelsen av kontraktsplikten er slik at det representerer et brudd på hans kontraktsplikt, vil også i forholdet mellom kontraktens parter deliktsreglene komme til anvendelse... Først i det øyeblikk skaden kan tilbakeføres til en svikt ved den ytelse som er prestert, blir det aktuelt å anvende kontraktsreglene.”.

⁴³ Se Hagstrøm (2004) side 124-127; for en bred fremstilling av avtaletolkning, se Woxholt (2003) side 431 flg.

⁴⁴ Se Hagstrøm (2004) side 153-150.

Med andre ord kan forarbeidene tyde på at det ikke skal foretas en tolkning av avtalen i vid forstand, i form av utfyllende tolkning der man også trekker inn bakgrunnsretten. Er ikke forpliktelsen brutt konkret avtaleregulert, skulle man stå ovenfor et deliktsrettslig erstatningskrav. Som jeg vil komme tilbake til, harmonerer to høyesterettsavgjørelser med disse slutningene, mens to andre høyesterettsavgjørelser derimot ikke gjør det.

3.6.3.2 Særlig om bransjenormene som underproblemstilling

I forlengelse av forrige punkt og den problemstilling som oppstilles der, skal bransjenormene (”god advokatskikk”, ”god meglerskikk”, ”god revisorskikk” etc.) tas opp til drøftelse i dette punktet. *Problemstillingen er hvordan man skal klassifisere ansvarsbetingende brudd på bransjenormene – skal de anses for å ligge innenfor eller utenfor kontraktens ansvarsområde.* Forutsatt at det foreligger et ansvarsbetingende brudd på en bransjenorm, vil disse ofte utgjøre et særlig problem når man skal avgjøre om den ansvarsbetingende handling med påfølgende skade, ligger tilstrekkelig nærme kontrakten til å anse erstatningskravet for kontraktsrettslig.⁴⁵ Spørsmålsstillingen oppstår mye pga de lite omfattende og utfyllende avtalene som ofte inngås mellom profesjonsutøvere og klientene. En kan for eksempel vise til avtaler mellom advokat og klient, mellom et styre og selskap, og mellom revisorer og deres klienter. Ved fastleggelse av kontraktens innhold, blir det et særlig spørsmål om bransjenormen skal anses for å være en del av kontrakten eller ligge utenfor avtalens område.

De faglige standardene vil ha en side både til kontraktspartene og til tredjemenn.⁴⁶ I forhold til tredjemenn vil brudd på bransjenormene kunne påføre skadevolder et deliktsrettslig erstatningsansvar. Bransjenormene og tredjemenn vil imidlertid ikke behandles nærmere i denne oppgave. I dette punktet skal bransjenormene drøftes i forbindelse med kontraktspartene.

⁴⁵ To selvstendige problemstillinger vedrørende bransjenormene er for det første om overtredelse av en slik norm er ansvarsbetingende, og for det annet om det er en nødvendig betingelse for ansvar at en bransjenorm brytes, se Hjelmeng (2007)a side 99 og Birkeland (2007)b side 21.

⁴⁶ Jfr. Sætermo side 21 og 36; Hjelmeng (2007)a side 40.

Spørsmålet er del av et større problemkompleks knyttet til avtaler underlagt profesjonsansvaret. Rettspraksis tyder nemlig på at de tvilsomme tilfellene i forbindelse med foreldelseslovens sonndring mellom erstatningskrav i og utenfor kontrakt, i særlig grad synes å oppstå ved avtaler der skadevolder er underlagt et profesjonsansvar.⁴⁷ Betegnelsen ”profesjonsansvar” har ikke i seg selv noen rettslig betydning. Det er en ordinær culpavurdering som må foretas. Med denne er svært streng der ”det er avviket fra den forsvarlige yrkesutøvelse som betinger ansvar.”⁴⁸ Vurderingen vil i utgangspunktet være den samme enten den ansvarsbetingende handling har skjedd i eller utenfor kontrakt.

Men når problemstillingen ofte oppstår i sammenheng med yrkesutøvere underlagt et strengt profesjonsansvar, kan dette ha sammenheng med at det er en ansvarsform som er underlagt en blanding av både kontraktsrettslige og deliktsrettslige regler, og som også innehar kjennetegn både fra delikts- og kontrakterstatningsretten.⁴⁹ Profesjonsutøvere vil ofte både være i et kontraktsforhold, underlagt bransjenormer og eventuelt også lovbestemmelser. Å klassifisere ansvaret som enten kontraktsrettslig eller deliktsrettslig, kan dermed bli vanskelig, og for så vidt også unødvendig. Hagstrøm (2004, side 451) påpeker at ”siden ansvarsgrunnlagene i norsk rett i så liten grad er lovregulert, slik at det er betydelig fleksibilitet, skulle klassifikasjonen ideelt sett bare ha systematisk og ikke fã materiellrettslig betydning.” Dette er innvendinger som også gjør seg gjeldende vedrørende bransjenormene. Men på tross av at det prinsipielt sett er unødvendig å klassifisere bransjenormene, gjør foreldelseslovens strenge sonndring dette til en aktuell problemstilling.

For å anse brudd standardene for deliktsrettslige, kan det vises til at standardene er samfunnsskapte krav til en profesjon.⁵⁰ De skal sikre kvalitativt tilstrekkelige ytelser, og

⁴⁷ Jfr. i denne retning også Hjelmeng (2007) a side 19, som i tillegg i note 71 på samme side, anfører at ”langt de fleste moderne avtaleformer reiser på en eller annen måte erstatningsrettslige spørsmål i grenselandet mellom kontrakt og delikt.” Lødrup (1999) peker på profesjonsansvaret i det hele tatt ligger i ”grenseområdet mellom kontraktsretten og erstatningsretten” (side 29).

⁴⁸ Jfr. Lødrup (1999) side 281. Fra den rikholdige rettspraksis omkring profesjonsansvaret, kan det vises til den sentrale avgjørelse inntatt i Rt. 1995 s. 1350 hvor Høyesterett i forbindelse med en takstmanns ansvar, uttalte at ”... det gjelder i utgangspunktet et strengt, ulovfestet uaktsomhetsansvar for profesjonsutøvere. Likevel er det et visst spillerom før adferd som kan kritiseres, må anses som erstatningsbetingende uaktsomhet.”

⁴⁹ Jfr. Hjelmeng (2007) side 18-22, som har revisoransvaret som hovedanliggende.

⁵⁰ Jfr. Gomard (2003) side 130.

sikrer dermed både kontrahentenes og samfunnets interesser.⁵¹ Ikke å anse bransjenormene som en del av kontraktens område, kan også beskytte klienten.⁵² Mange av de ytelser som skal presteres av profesjonsutøvere underlagt et strengt profesjonsansvar, er nemlig vanskelig for medkontrahenten å vurdere.⁵³ Eksempelvis vil det være vanskelig for en klient å vite når advokaten har gitt han en kontraktmessig prestasjon eller ikke. Kontraktens påvirkning på ansvaret kan i det hele tatt være vanskelig for klienten å vurdere, tatt i betraktning de ofte mangelfulle og lite omfattende avtaler som ofte inngås. Alt tatt i betraktning kan det være retts teknisk enklere for de som å ta stilling til grensedragningen i foreldelsesloven, om ethvert ansvarsbetingende brudd på bransjenormene blir ansett for deliktsrettlig.

Men til fordel for å anse brudd på bransjenormene for kontraktsrettslige, kan det anføres at disse standardene ofte vil ha en sentral funksjon ved utfylling av kontrakten.⁵⁴ Videre kan en kontraktsrettslig tilnæringsmåte også beskytte klienten ved at det blir klarere hva som er en del av kontraktens regime og hva som ikke er det.⁵⁵ Ved å holde en streng linje i forhold til bransjenormene – ethvert brudd på en bransjenorm er å anse for et kontraktsbrudd – vil det kunne forenkle den retts tekniske grensedragningen mellom erstatning i og utenfor kontrakt som må foretas i forhold til foreldelsesloven. En slik kobling klargjør hvilket ansvarsgrunnlag klienten kan påberope seg, når avtalen for øvrig er lite veiledende vedrørende hva som kan forventes fra profesjonsutøverens side. Forsåvidt

⁵¹ Jfr. Husabø (2002) side 116; Birkeland (2007)b side 9 flg.

⁵² Jfr. Sætermo side 23.

⁵³ Gomard (1958) side 365.

⁵⁴ Jfr Simonsen (1999) side 431, som for anbudsrettens del konkluderer med at prinsippene om ”god anbudsskikk” ikke kan betraktes som en del av bakgrunnsretten. Krüger (1989, side 213) påpeker at det for noen kontraktstypers del vil være uten betydning om profesjonsnormene er kommet ”... positivt [til] uttrykk – de vil allikevel måtte underforstås som en del av kontraktstypens vedkommende.” Han påpeker videre, side 214: ”Profesjonsstandarder er i praksis ”tunge” tolkningsmomenter i den forstand at det skal adskillig til før an vil tolke kontrakten dithen at bestilleren har gitt avkall på normal faglig standard fra den profesjonelle oppdragstagers side.”

⁵⁵ Det kan dog stilles spørsmål ved om vanlige (uprofesjonelle) klienter har kunnskap om hva som følger av bransjenormene.

kan en slik angrepsvinkel beskytte klienten tilsvarende som en deliktsrettslig vinkling kan gjøre det.⁵⁶ Et ytterligere argument som kan føres til gunst for å anse bransjenormene for kontraktsrettslige, er behovet for individualisering mellom kontraktparter. Anses standardene for deliktsrettslige, vil det ikke være mulig for yrkesutøvere å avtale seg bort fra kravene, eventuelt avtale mindre vidtrekkende krav. Ved å anse bransjenormene for kontraktsnormer kan dette stille seg annerledes.⁵⁷ I hvertfall må det være mulig for profesjonelle parter å avtale en dårligere prestasjon enn det som ville følge av de faglige normer, forutsatt at de fagmessige minstestandarder ikke er lovfestet i preseptorisk lovgivning, og avtalen for øvrig er rimelig (ved at kreditor får en motytelse i form av lavere vederlag).⁵⁸ Begge parter må også være inneforstått med hva som blir avtalt. Uansett er det nok tvilsomt om en profesjonsutøver kan avtale seg bort fra helt sentrale krav til yrkesutøvelsen.⁵⁹

Argumenter både for en deliktsrettslig og en kontraktsrettslig synsvinkel på overtredelse av bransjenormene kan oppstilles. Etter min mening taler den nærhet det er mellom bransjenormen og kontrakten, for at eventuelle erstatningskrav må anses kontraktsrettslige. I mellom kontraktpartene taler også de legislative hensyn bak sondringen i foreldelsesloven for dette. Selv om klientene nok ikke har samme kunnskap om hva som følger av de faglige standardene som hva som kan utledes direkte av kontrakten, har de foranledning ut fra kontrakten og den ytelse de erverver til å undersøke dette nærmere.

⁵⁶ Jfr. Sætermo side 23.

⁵⁷ Om det er mulig å fravike faglige normer i en oppdragsavtale er omdiskutert i teorien. Se om dette i Hjelmeng (2007)a side 114 flg.

⁵⁸ Jfr. Hagstrøm (2004) side 453, som synes å mene at profesjonsutøveren ved uttrykkelig avtale kan påta seg å utføre et oppdrag av lavere kvalitet enn de faglige standarder krever.

⁵⁹ Jfr. Hjelmeng (2007)a side 115-117.

3.7 Rettspraksis

3.7.1 Innledning

Etter å ha drøftet bransjenormene som en underproblemstilling av den overordnede problemstilling, vender jeg nå tilbake til den sentrale problemstillingen om *når det foreligger tilstrekkelig sammenheng mellom avtalens innhold og den skadevoldende handling*, jfr. pkt. 3.6.3.1. Klare svar kunne ikke utledes av lovens ordlyd eller forarbeidene. For å kunne si noe nærmere om hvordan man skal avgjøre hvilke fristregler som kommer til anvendelse i et konkret tilfelle, er det derfor nødvendig å foreta en kasuistisk gjennomgang av typetilfeller i rettspraksis, først og fremst fra Høyesterett. Siden 1998 har det falt en rekke høyesterettsdommer av betydning for grensdragningen etter fl. § 9 nr. 3. Imidlertid fremstår ikke linjen som fast, og det mangler prinsipielle uttalelser om hvordan grensen skal trekkes.⁶⁰ Følgende dommer fra Høyesterett er av særlig betydning: Rt.1998 s. 740, Rt.2000 s. 679, Rt.2001 s. 1702, Rt.2002 s. 286 og Rt.2007 s.220. Jeg vil også vise til underrettsavgjørelser, særlig i forbindelse med ansvaret for rådgivende arkitekt og ingeniør. Dette blir gjort da det er en rikholdig underrettspraksis omkring problemstillingen, og at en rekke interessante eksempler og illustrasjonsmateriale derfor hentes derfra. Vekten av disse avgjørelsene fra de lavere rettsinstanser er selvsagt begrenset.

3.7.2 Rådgivnings- og informasjonsansvar

Rettspraksis viser at problematikken i forhold til fl. § 9 nr. 3 ofte oppstår for såkalt rådgivnings- og informasjonsansvar.⁶¹ Rådgivning og informasjon foregår særlig i de liberale yrker, så som advokater, meglere, revisorer osv – yrkesområder underlagt et strengt profesjonsansvar.

Rådgivningsansvar vil si ansvar for utøvelse av rådgivning som skal gi klienten et beslutningsgrunnlag, eventuelt forbedre dette beslutningsgrunnlaget.⁶² Yrkesutøveren tar

⁶⁰ Hagstrøm (2004) s. 747-748; Røed (2004) s. 233-236.

⁶¹ Røed (2004) s. 233.

⁶² Jfr. Hjelmeng (2007)a side 9, i forhold til revisoransvaret.

ikke beslutningene på vegne av klienten. For eksempel kan advokaten ha en rådgivende rolle overfor klienten i forbindelse med et skilsmisseoppgjør (felleseieskifte), men ikke ta noen avgjørelser eller fatte noen beslutninger på vegne av ham eller hun.

Når det gjelder såkalt *informasjonsansvar*, vil slikt kunne oppstå overfor både medkontrahent og tredjemann. Overfor medkontrahent vil det ut fra kontraktsforholdet foreligge en plikt til å gi nødvendig og riktig informasjon. Ansvarsbetingende brudd på denne kontraktsrettslige plikten kan medføre et kontraktsrettslig erstatningskrav (samt andre misligholdsbeføyelser). Vedrørende tredjemenn vil eventuelt ansvarsbetingende utgivelse av uriktig informasjon, eller unnlattelse av å gi informasjon, gi grunnlag for et deliktsrettslig erstatningskrav. Ansvar overfor tredjemenn omtales gjerne i norsk rett som informasjonsansvar overfor annen enn kontraktspart.⁶³ Om informasjonsansvar foreligger, beror på forventningens grunnlag og styrke hos mottakeren, samt partsrelasjonen mellom hjemmelsmannen og mottakeren.⁶⁴

De fire høyesterettsavgjørelsene som gjennomgås i det følgende, gjelder alle ansvar for mangelfull rådgivning. Avgjørelsene gjelder alle ansvar overfor klient (*medkontrahent*).

Den første avgjørelsen var Rt.1998 s. 740. Avgjørelsen omhandlet en advokats ansvar for uaktsomt å ha unnlatt å avbryte en foreldelsesfrist overfor et forsikringsselskap som sto som selvskyldnerkausjonist. Unnlattelsen medførte tap for kreditor. Her ble erstatningskravet ansett for et deliktskrav av en enstemmig Høyesterett. Dette til tross for at forfølgelsen av garantikravet ble ansett som en av de forpliktelser advokaten hadde påtatt seg, jfr. side 746-747. Hvorfor Høyesterett legger til grunn at kravet skal fl. § 9 er ikke begrunnet i dommen – prejudikatsverdien til avgjørelsen er derfor også begrenset. Det er også vanskelig å konstruere en begrunnelse. Høyesterett sier selv at advokaten misligholdt en avtalt forpliktelse. En mulig forklaring er at retten anså det rimelig å komme til at kravet ikke var foreldet.⁶⁵ Og siden mye tydet på at kravet var foreldet dersom det ble ansett for å

⁶³ Temaet er behandlet av Hagstrøm i TfR 1989 side 196 flg. Se også Hagstrøm (2004) side 808-811.

⁶⁴ Jfr. Hagstrøm (2004) s. 810; Hagstrøm (1989) s. 209.

⁶⁵ I denne retning, Sætermo side 20.

ha sprunget ut av kontrakt, måtte Høyesterett anse unnlåtelsen av å avbryte foreldelsesfristen for en klanderverdig opptreden etter den alminnelige erstatningsrett.

Rt.2000 s. 679 gjaldt en banks rådgivningsansvar. Banken ble ansett for å ha gitt uaktsom finansiell rådgivning som gjorde at kunden plasserte penger i usikrede høyrenteinnskudd i et investeringsselskap som måtte innlede gjeldsforhandlinger. En enstemmig Høyesterett foretar innledningsvis en relativt inngående vurdering av hvilke forpliktelser banken hadde påtatt seg. Det ansvarsbetingende forhold ble ansett for å være en del av kontrakten. Erstatningskravet ble i forhold til foreldelse ansett for å springe ut av kontrakt:

”Slik jeg vurderer nærværende sak, er det avtaleforholdet med banken som er grunnlaget for kravene. Riktignok må denne avtalen suppleres med bakgrunnsstoff om hva som er god og forsvarlig bankpraksis. Men dette har mest karakter av en utfylling av den inngåtte avtalen... Forholdet kan stille seg annerledes dersom vurderingen av medkontrahentens erstatningsbetingende atferd mer har karakter av å stå på egne ben – uavhengig av den inngåtte kontrakt. Avgjørelsen i Rt-1998-740 der foreldelse av et erstatningskrav mot en advokat på grunn av hans uaktsomme forhold ble bedømt etter §9, kan være et eksempel på dette” (side 690-691).

Høyesterett manøvrer rundt Rt.1998 s. 740 ved å anføre at dommen var et utslag av at advokatens erstatningsbetingende atferd mer hadde ”karakter av å stå på egne ben – uavhengig av den inngåtte kontrakt”. Dette kan tas til inntekt for at Høyesterett vurderer hele ansvarssituasjonen, ikke bare konkret om man har brutt en kontraktsforpliktelse. Uavhengig av om at en kontraktsforpliktelse misligholdes, kan man altså anse den erstatningsbetingende handling for å være av en slik karakter at den ikke kan anses kontraktsrettslig, men deliktsrettslig. Forskjellen mellom de to dommer kan m.a.o. forklares med at den skadevoldende handling i Rt.1998 s. 740 ble ansett for å ligge for langt unna kontraktsforpliktelsen, mens den skadevoldende handling i Rt.2000 s. 679 var tilstrekkelig knyttet til avtaleforholdet.

Det kan spørres om graden av skyld kan ha betydning i denne sammenheng. De to nevnte avgjørelsene kan tale for det. I avgjørelsen fra 1998 anså Høyesterett advokatens unnlåtelse for ”klart uaktsom”, jfr. side 747. Førstvoterende fant det klart at advokaten

hadde hatt manglende kunnskap om bestemmelsen i foreldelsesloven § 7. Sett i sammenheng med at ”det må kreves at en advokat er ekstra påpasselig i forbindelse med foreldelsesfrister” (s.747), måtte unnlatsen anses ”klart uaktsom”. Situasjonen i Rt.2000 s. 679 var en annen. Der hadde DnB Fonds, som ga råd overfor kunden, basert seg på en tredjeparts anbefalinger – Finanssenteret – overfor kunden, og ikke foretatt egne vurderinger av om plasseringsrådene var i tråd med kundens ønsker. Høyesterett kom etter en inngående vurdering(s.687-689) til at banken ikke opptrådte ”tilstrekkelig aktsomt” i sin rådgivning overfor kundene – altså en lavere grad av skyld enn i Rt.1998 s. 740. Men denne argumentasjonsmåten møter imidlertid motbør når man tar i betraktning den tredje høyesterettsavgjørelsen, inntatt i Rt.2001 s. 1702 (dissens 3-2) Avgjørelsen gjaldt en advokats erstatningsansvar for rådgivning i forbindelse med en skattemotivert investering. Høyesterett fant advokaten ansvarlig for tap i forbindelse med skatterådet, men ikke i forbindelse med investeringsrådet. Angående uaktsomheten utvist uttalte førstvoterende at ”med de usikkerhetsmomenter som tross alt forelå, mener jeg derfor at advokat Haakonsen burde vært noe mindre sikker da han foreslå en skattemotivert disposisjon av denne type for Myhre så sent som i november 1990.” Dette ble konklusjonen etter en gjennomgang av den skatterettslige tilstanden på det området advokaten hadde gitt råd. Uaktsomheten i saken fremstår ikke som særlig grov, og Høyesterett synes streng i kravene til advokatens oversikt over rettstilstanden.⁶⁶ Etter dette fremstår skylden ikke lenger som tungtveiende i forhold til å avgjøre om erstatningskravet tilhører kontrakten eller den alminnelige erstatningsrett; i hvert fall fremstår ikke Høyesteretts praksis som konsekvent.

Vedrørende foreldesspørsmålet kom Høyesterett i Rt.2001 s. 1702 enstemmig til at kravet var foreldet. Et flertall på tre mente imidlertid at kravet fulgte fl. § 9:

⁶⁶ Jfr. Hagstrøm (2002) s. 3, som dog påpeker at det ”samtidig er [et] viktig premiss at skattespørsmålene var det sentrale ved hele disposisjonen, slik at de rokket dens forretningsmessige grunnlag. Når en advokat tilrå denne type risikable prosjekter, kan det være et rimelig motstykke at han må klargjøre enhver rimelig rettslig tvil.”

”Dersom det ikke er tale om mislighold av en særskilt avtalt forpliktelse, har det i rettspraksis vært lagt til grunn at rådgivningsansvar reguleres av foreldelsesloven §9, se Rt-1998-740, jf. Rt-2000-679.”

Mindretallet tok på sin side ikke stilling til om kravet var kontraktsrettslig eller deliktsrettslig, idet de uansett anså kravet foreldet etter både fl. § 3 nr. 2 og fl. § 9.

Når det gjelder hva som var utslagsgivende for flertallet vedrørende foreldesspørsmålet, så bruker de en noe annen ordlyd enn i Rt.2000 s. 679. Førstvoterendes uttalelse trekker i retning av at den misligholdte forpliktelse må være uttrykkelig avtalt for å reguleres av fl. § 3 nr. 2. Dette harmonerer ikke godt med Rt.2000 s. 679 og uttalelsene der. Avgjørelsen synes å være med i tråd med (den uuttalte) tankegangen i Rt.1998 s. 740. Muligens har Høyesterett følt seg bundet av den avgjørelsen idet begge sakene omhandlet en advokats erstatningsansvar, i motsetning til Rt.2000 s. 679 som gjaldt en banks erstatningsansvar for uaktsom rådgivning.⁶⁷ Høyesterett kan også ha hatt i tankene at også praksis fra før 1998 har behandlet en advokats ansvar overfor klient som et deliktsansvar, se for eksempel Rt.1997 s. 1070.⁶⁸ Tradisjonen i norsk rett har da også vært å betrakte advokatansvaret som et ansvar etter de alminnelige erstatningsreglene, jfr. særlig Nygaard (2007) s. 483; Lødrup (1999) s. 285 flg.

I den siste dommen inntatt i Rt.2002 s. 286, følger Høyesterett linjen i Rt.2000 s. 679. Avgjørelsen gjaldt erstatningsansvar for et revisjonsselskap og partner i revisjonsselskapet for påstått uforsvarlig forhold ved fastsettelsen av verdien på aksjene i et selskap, samt foreldelse av kravet. Høyesterett fant selskapet, men ikke partneren, erstatningsansvarlig for det tap som oppdragsgiveren hadde lidt. Erstatningskravet ble ansett som et kontraktskrav i forhold til foreldelsesloven. Kravet ble ikke ansett foreldet. Om valget av foreldelsesfrist uttalte en enstemmig Høyesterett:

”Jeg ser det slik at erstatningskravet ”springer ut av kontrakt”, jf. foreldelsesloven §9 nr. 3.

Avtaleforholdet mellom KPMG og Sponsor Service er grunnlaget for de forpliktelser som er tilsidesatt, og

⁶⁷ I denne retning, Hagstrøm(2004) s. 747.

⁶⁸ Røed (2004) s. 235.

som erstatningsansvaret bygger på. Disse pliktene for KPMG er et naturlig supplement til kjernen i avtaleforholdet – utarbeidelsen av en takst som skulle gi grunnlag for oppjustering av inngangsverdien for aksjene i Sponsor Service. Jeg viser i denne forbindelse til avgjørelsen i Rt-2000-679 hvor tilsvarende synspunkter er kommet til uttrykk.”

Høyesterett anser det igjen ikke nødvendig at forpliktelse er ”*særskilt avtalt*” (min kursivering), jfr. Rt.2001 s. 1702. Det er tilstrekkelig at pliktene anses som et ”*naturlig supplement til kjernen i avtaleforholdet.*” (min kursivering)

Alle fire omtalte avgjørelser omhandler rådgivningsansvar, hhv. for en bank, revisjonsselskap og for advokat. I alle fire avgjørelsene anser Høyesterett forpliktelsen for en del avtalen. Det er derfor et klart motsetningsforhold mellom avgjørelsene om advokatansvar og de to øvrige avgjørelser. Jeg har antydnet ovenfor at noe av forklaringen kan være tidligere praksis og teori omkring advokatansvar som et deliktsansvar. Hagstrøm (2004, s. 747-748) anfører som en mulig forklaring på diskrepansen, at begge avgjørelsene omkring advokatens erstatningsansvar er preget av praksis etter tidligere strl. irkl. § 28.⁶⁹ Men uansett mener han det er uholdbart at denne uklare bestemmelsen skal påvirke rettstilstanden i dag, og at Rt.1998 s. 740 og Rt.2001 s.1702 bygger på et feilsyn. Ut i fra dette synes han å mene at Rt.2000 s. 679 og Rt.2001 s. 1702 må gi uttrykk for gjeldende rett.

Det er da heller ikke gitt noen overbevisende begrunnelse fra vår øverste domstol på forskjellsbehandlingen i avgjørelsene. Når det er tale om en avtalt forpliktelse, taler allerede dette for at erstatningskrav som følge av brudd på denne pliktnormen må bli å anse for kontraktsrettslig. Også de faktiske forskjeller som begrunner ulike foreldelsesfrister for kontraktserstatningskrav og deliktserstatningskrav, taler for at ansvaret for rådgivning fra en advokat ovenfor kunde eller klient, er et kontraktsrettslig erstatningsansvar. Man står ovenfor en sluttet personkrets hvor det er åpenbart for skadelidte hvem skadevolder er, og forpliktelsen er som regel begrenset i tid og rom. Dermed eksisterer det, i de fleste tilfeller,

⁶⁹ Om rettstilstanden etter den tidligere lov om foreldelse av fordringer av 27. juli 1896 nr. 7 og strl. irkl. § 28, se Holmboe(1946) side 44 flg.

klare forbindelseslinjer mellom skadelidt og skadevolder som gjør det betydelig enklere å fremme et erstatningskrav enn i de typiske situasjonene som reguleres av de alminnelige erstatningsregler. Også behovet for forutberegnelighet i kontraktsforholdet gjør seg gjeldende for en advokat, eller annet rådgivende yrke, som for andre kontraherende parter som skal prestere en ytelse. Muligens kan det påpekes at utviklingen i et rådgivende oppdrag for en advokat kan være mer uklar og uforutsigbar enn i andre mer tradisjonelle kontraktsforhold, for eksempel leveringen av en fysisk vare, videre at konstatering av et mislighold kan være vanskeligere for kreditor i disse kontraktsforholdene enn i tradisjonelle. Men etter min mening oppveier dette ikke for de faktiske forhold som begrunner at det er et kontraktsrettslig erstatningsansvar. I tillegg kommer det at utviklingen av et revisoroppdrag, og avdekking av mislighold av slikt oppdrag, kan være like vanskelig og uforutsigbart som et advokatoppdrag. Noe som ikke har stoppet Høyesterett fra å konstatere at et mislighold er et mislighold, og at erstatningskravene foreldelse etter de kontraktsrettslige reglene i foreldelsesloven.

På bakgrunn av dette er det fristende å anføre som Hagstrøm (2004) at

”hovedsynspunktet må være at ansvar for rådgivning overfor klienter eller kunder som har sammenheng med kundeforholdet, er et ansvar i kontrakt” (side 747).

Ut fra de fire foreliggende avgjørelser er nok dette gjeldende rett der plikten som er brutt, kan utledes direkte av avtalen. Mer usikkert er svaret hvor forplikten ikke kan sies å ha noen slik direkte forankring i avtalen. Røed (2004), s. 235, mener at rettspraksisen er for vaklende til at man de lege lata kan si at brudd på slike forpliktelser er et ansvar i kontrakt. Mot taler også at verken Rt.2000 s. 679 eller Rt.2002 s. 286 uttrykkelig tar avstand fra de løsningene oppstilt i de to øvrige avgjørelser. Både Rt.2000 s. 679 og Rt.2002 s. 286 er videre til en viss grad konkrete i sin begrunnelse, særlig gjelder dette Rt.2002 s. 286. Sistnevnte avgjørelse viser i det hele tatt ikke til Rt.1998 s. 740 og Rt.2001 s. 1702. På den annen side er avgjørelsene om advokaters erstatningsansvar de med kortest, og minst overbevisende begrunnelse. Avgjørelsen fra 1998 har ingen begrunnelse overhodet, mens avgjørelsen fra 2001 begrenser seg til én setning.

Når det gjelder ansvaret overfor *tredjemann*, vil hovedregelen være at dette er et deliktsansvar (det kan som nevnt foreligge visse unntak, men jeg henviser her til den generelle drøftelsen ovenfor i pkt. 3.2.2). Hovedregelen vil følge av at det ikke foreligger noe kontraktsforhold mellom profesjonsutøveren og tredjemann. Fra rettspraksis kan det trekkes frem noen eksempler på deliktsansvar overfor tredjemann:

Aller først kan det vises til den allerede nevnte avgjørelsen inntatt i Rt.1903 s. 228, jfr. note 15 ovenfor. Advokaten hadde i saken både vært rådgiver (bistått ved utforming av avtale), samt ført odelssakene for retten (ansvar for sistnevnte er et eksempel på ansvar som kan oppstå etter dstl. § 203). Videre kan det vises til RG-1995-467 som omhandlet en advokat som hadde satt opp en skriftlig kontrakt ved salg en eierseksjonsleilighet. Kjøperne hevdet at advokaten var erstatningsansvarlig for deres tap etter at de hadde hevet kjøpet uten at det var dekning hos selgerne. Kravet ble ansett foreldet etter fl. § 9 første ledd. Lagmannsretten vurderte det slik at erstatningsansvaret for advokaten måtte baseres på den alminnelige ulovfestede skyldregel (profesjonsansvaret), og at det var et "... tredjemannsansvar overfor kjøperne...", se side 473.⁷⁰

Ansvar overfor tredjemenn kan bli aktuelt etter informasjonsansvaret for andre enn kontraktspart. Slikt ansvar kan bli aktuelt for alle profesjonsutøvere hvis ytelser kan bli lagt til grunn av en større krets av personer enn kun medkontrahten. Yrkesgrupper der slikt ansvar lett kan oppstå er takstmenn og revisorer. Jeg går ikke nærmere inn på dette, en viser til Hagstrøm (1989), Hagstrøm (2004) side 808-811 og Hagstrøm (1995).

3.7.3 Styreansvar

Et annet område hvor det er omdiskutert hvordan ansvaret skal klassifiseres, er ansvaret for styrets handlinger eller unnlatelser i selskaper.⁷¹ Det kan pekes på trekk ved ansvaret som

⁷⁰ Lagmannsretten uttaler samtidig at dersom advokaten hadde vært å anse for eiendomsmegler, ville det bestått "... et visst kontraktsforhold mellom ham og Nygård/Herikstad [kjøperne]..." og at erstatningskravet da måtte vurderes etter fl. § 3 nr. 2, se side 473. Det kan være vanskelig å se hvorfor det skulle stille seg annerledes dersom advokaten måtte anses å operere som eiendomsmegler, jfr. Sætermo (1999) side 36.

⁷¹ Hagstrøm (2004), s. 747; Aarum (1994) s. 80-92; Røed (2004) s. 237.

taler for at det er et kontraktsansvar, men også på trekk som indikerer deliktsansvar.⁷² Formelt sett foreligger en kontrakt mellom styret og selskapet, og for så vidt foreligger et ansvar sprunget ut av kontrakt i hvert fall mellom disse parter. Men, som Hagstrøm (2004, s. 748) påpeker er det gjerne deliktsrettslige og ikke misligholdsrettslige synspunkter som ligger til grunn for fastleggelse av ansvarsnormen. Og styret kan komme i ansvar ovenfor ulike partsgrupper. Gruppene kan deles inn i selskapet, aksjonærene, selskapskreditorene og andre tredjemenn.⁷³ De faktiske forskjellene mellom disse ulike gruppene gjør det nødvendig å sondre når man skal fastlegge hvilket ansvarsgrunnlag som skal legges til grunn, noe som vil bli gjort i det følgende.

I forhold til *ansvaret overfor selskapet som sådant*, er det allerede nevnt at det formelt sett foreligger en kontrakt, og at dette taler for kontraktsansvar. Men som Aarum (1994) sier, er kontrakten mellom selskapet og det enkelte styremedlem

”i det hele tatt ikke er særlig fremtredende når man skal formulere styrets oppgaver, og gir i motsetning til hva som gjelder på området for kontraktsansvar i sin alminnelighet, liten veiledning for selve ansvarsvurderingen” (side 86).

Sammenligner man med kontrakten mellom en advokat og klient, er på den annen side dette ikke nødvendigvis noe avgjørende argument mot å anse ansvarsbetingende handlinger for kontraktsrettslige. Advokatkontraktene er som nevnt ofte kortfattede og lite uttømmende, men dersom den forpliktelse som blir brutt er en del av kontraktens innhold bør ansvaret anses for kontraktsrettslig, jfr. nærmere ovenfor.

⁷² Det er også omdiskutert om styreansvaret faller inn under betegnelsen ”profesjonsansvar”, jfr. Aarum (1994) side 91-91. Hun påpeker dog at det er såpass sterkt slektskap at det ”... understreker at ansvaret verken er et typisk delikts eller et typisk kontraktsansvar.”

⁷³ Sml. Aarum som sonderer mellom styrets ansvar i ulike relasjoner. For det første det interne ansvar hun kaller et kontraktsansvar; ansvaret mellom styret og selskapet. For det annet det eksterne ansvaret hun kategoriserer som et deliktsansvar; ansvaret mellom styret og tredjemenn. For det tredje anfører hun at ansvaret overfor selskapets medkontrahenter og kontraktskreditorer er så spesielt at det bør plasseres i en egen ansvarsgruppe hun kaller stillingsansvar.

Ordlyden i fl. § 9 nr. 3 taler da også for å anse og styrets ansvar overfor selskapet som sådant for et kontraktsansvar når det erstatningsbetingende forhold har tilstrekkelig tilknytning til avtalens innhold. Trekker man inn de faktiske momenter som begrunner en forskjellsbehandling av erstatningsansvar i kontrakt og ikke-obligatorisk erstatningsansvar, taler disse også for at det er snakk om et kontraktsrettslig erstatningsansvar. Jeg viser her til drøftelsen ovenfor vedrørende rådgivnings- og informasjonsansvar overfor klient.

At forholdet mellom styret og selskapet er et kontraktsansvar, synes også å ha indirekte støtte i en høyesterettsdom inntatt i Rt.2007 s. 220, dissens 4-1. Dommen gjaldt et konkursbos krav etter aksjeloven av 13. juni 1997 nr. 44 § 2-19 mot en revisor i det konkursrammende selskapet. Revisoren ble ansett ansvarlig for etter § 2-19. Angående anførsel om at kravet var foreldet, kom Høyesterett til at det ikke var det. Aksjeloven § 2-19 oppstiller et lovfestet garantiansvar for styremedlemmene og revisor for uriktig melding om innbetalt aksjekapital. Selv om saken gjaldt et krav mot revisor, synes avgjørelsen derfor også betydning for styrets ansvar.⁷⁴ Høyesteretts flertall, og også mindretallet, er klar på at krav etter asl. § 2-19 i utgangspunktet er et krav sprunget ut av kontrakt, jfr. avsnitt 41 hvor førstvoterende Flock uttaler at han

”... vanskelig [kan] se det annerledes enn at et eventuelt *ansvar overfor selskapet* knyttet til denne del av revisors oppdrag, har sitt grunnlag i avtaleforholdet mellom disse to parter... Min konklusjon så langt blir følgelig at det krav etter aksjeloven § 2-19 som aksjeselskapet i vår sak har hatt mot revisor, må ses som et krav sprunget ut av et kontraktsforhold” (min kursivering).

De lege lata fremstår styrets ansvar overfor selskapet etter dette i hovedregel som et kontraktsrettslig ansvar.

⁷⁴ Jfr. dog Birkeland (2007)b side 19, som påpeker at ansvarsvurderingen for revisor og styremedlemmer kan være ulik. Hun viser i denne forbindelse til LB-1995-3002 hvor en rekke uprioriterte kreditorer hadde rettet erstatningskrav både mot styret og revisor, og skriver at lagmannsretten i avgjørelsens hadde uttalt at revisor ”... som den klare hovedregel langt lettere vil bli holdt ansvarlig for regnskapsmessig feil, når det legges til grunn at begge bygger på det samme faktiske materiale. Videre uttalte retten at hovedregelen gjelder uavhengig av om styremedlemmene er økonomisk skolerte med erfaring fra ulike deler av forretningslivet”, jfr. Birkeland (2007)b side 19.

Spørsmålet er mer komplisert når det gjelder *selskapets aksjonærer*. Aksjonærene er i utgangspunktet tredjemenn overfor styret. Dette utgangspunktet følger av at det ikke foreligger noe kontraktsforhold mellom styret og tredjemann.⁷⁵ Eventuelle erstatningskrav skal da i utgangspunktet anses for deliktsrettslige. Utgangspunktet problematiseres imidlertid av ulike forhold: Selskapets aksjonærer ”er” selskapet ved å eie en større eller mindre andel av det, og aksjonærfellesskapets interesser er dermed ofte sammenfallende med selskapet. De er også i et kontraktsforhold til selskapet gjennom sin eierandel i selskapet. Ut fra denne kontraktsforbindelsen kan man hevde at styret har en kontraktsforpliktelse overfor aksjonærene til å forvalte selskapet på en forsvarlig måte. Ser man på de faktiske forhold kan også disse tale for at man bør likestille ansvaret overfor aksjonærfellesskapet for et kontraktsansvar. Spesielt kan det pekes på at det vil foreligge relativt klare forbindelseslinjer mellom aksjonærfellesskapet og styret. De vil være klar over styret og dets arbeidsoppgaver, og dermed ha en viss juridisk oppfatning av situasjonen når en eventuell skade for aksjonærfellesskapet oppstår. Man kan også i dette tilfelle anføre at det er snakk om en sluttet personkrets – styret på en ene side og aksjonærfellesskapet på den annen. Hensynet til forutberegnelighet for styret taler på samme måte som i forhold til selskapet, for at man behandler erstatningskrav som kontraktsrettslige.

På den annen side foreligger ingen direkte kontrakt mellom styret og aksjonærene. Kontrakten til styret er med selskapet som sådan. Plikten for styret til å forvalte selskapet på en forsvarlig måte er også en lovforankret plikt, jfr. aksjeloven av 13. juni 1997 nr. 44 § 6-12 og allmennaksjeloven av samme dato nr. 45 § 6-12 – noe som taler for at ansvaret må anses for deliktsrettslig. Etter min mening taler i prinsippet også lovens ordlyd mot at aksjonærenes krav skal anses kontraktsrettslig; det foreligger ingen avtale mellom partene, og dermed kan ikke kravet anses å ha ”sprunget ut av kontrakt”, jfr. fl. § 9 nr. 3. Også avgjørelsen i Rt.2007 s. 220 synes å tale for at aksjonærers krav er å anse for deliktsrettslige, jfr. sitatet ovenfor.

⁷⁵ Aarum (1994), s. 87.

De lege ferenda taler altså gode grunner for å kategorisere også aksjonærenes krav som kontraktskrav. Men de lege lata er nok aksjonærenes krav å anse for deliktsrettslige. Aarum (1994, side 296) kommer også til denne konklusjonen på tross av de gode grunner som taler for å likestille aksjonærenes krav med kontraktskrav. Hun peker imidlertid på at ”med de tilleggsfrister som gjelder, vil det ... neppe få store praktiske konsekvenser at man operer med forskjellige regelsett.”

Dersom man videre ser hen til *rettssubjekter som kontraherer med selskapet*, er ansvaret i denne relasjon et deliktsansvar for styrets del (men for selskapet som sådant er det snakk om et kontraktsansvar overfor medkontrahtenten).⁷⁶ Aller først er det viktig å påpeke at det foreligger en kontrakt med selskapet vedrørende utveksling av en eller annen form for ytelse; det foreligger ikke noen kontrakt direkte med styret. Styret kan imidlertid ha ansvar i det konkrete tilfelle dersom den kontraherende tredjemann lider tap som følge av mangelfull ytelse fra selskapet. Slikt ansvar kan foreligge for eksempel fordi styret gir uriktige opplysninger overfor den kontraherende tredjemann. Dette er ansvaret er klart nok et deliktsansvar for styremedlemmene, idet medkontrahtenten er å betrakte som en tredjeperson i forhold til styret.

Til slutt skal *selskapskreditorenes erstatningskrav* vurderes.

Når det gjelder et selskaps enkeltforfølgende kreditorer, så vil disse ofte være kreditorer som har kontrahert med selskapet og mottatt en mangelfull ytelse. Av det skrevet rett ovenfor, følger det at kravene i disse tilfellene vil utgjøre deliktskrav. Kreditorenes krav mot de enkelte styremedlemmer er et krav utenfor kontrakt idet kontrakten som foreligger er en kontrakt med selskapet, ikke med styret.

Hvordan stillingen er med et konkursbo er derimot mer komplisert. Det interessante spørsmål oppstår dersom det foreligger et selskapskrav som er foreldet ved konkursboets åpning. Konkursboet er selskapet rettssuksessor, noe som skulle tilsi at selskapets krav må bli å anse for et kontraktskrav også for boet. Dekningsloven av 8. juni 1984 nr. 59 § 2-2

⁷⁶ Aarum (1994), s. 87-88.

sier da også at selskapets krav kan beslaglegges av boet som et formuesgode. Den tradisjonelle oppfatningen av dekl. § 2-2 er at kreditor trer inn skyldnerens sted, og ikke får noen bedre rettsstilling enn skyldneren hadde. Dette skulle tale for at konkursboet ikke kan gjøre gjeldende et foreldet selskapskrav.⁷⁷ En ny høyesterettsdom inntatt i Rt.2007 s.220⁷⁸, jfr. referat ovenfor, går imidlertid på tvers av denne rettsoppfatningen. Kravet mot revisoren ble som nevnt ansett for et krav sprunget ut av kontrakt. Etter fl. § 3 var selskapets krav mot revisoren foreldet. Spørsmålet var imidlertid om dette også gjaldt for konkursboet, eller om det kunne anvende andre foreldelsesregler. Høyesteretts flertall kom til at kravet for boets vedkommende, var et deliktskrav. Førstvoterende uttaler i avsnitt 47 at

”ut fra det formål bestemmelsen har og de reelle hensyn som synes å være til stede, er jeg kommet til at kreditorfellesskapet i dette tilfellet, hvor selskapets interesser ikke har kunnet bli ivaretatt, må kunne fremme krav etter § 2-19 på selvstendig basis.”

De reelle hensyn som begrunnet at kravet fulgte fl. § 9 for boets vedkommende, var hensynet til kreditorenes interesser – noe som er det sentrale formålet til asl. § 2-19. Fristens utgangspunkt ble funnet å starte ved konkursåpningen, jfr. avsnitt 49.

Dissenterende dommer Lund inntok imidlertid det tradisjonelle syn på dekl. § 2-2. Nemlig at dekl. § 2-2, jfr. § 1-4 ikke gir konkursboet noen bedre rett enn det debitor selv hadde, jfr. avgjørelsens avsnitt § 59. Etter hans oppfatning var det ingen grunn til å gi boet et selvstendig krav. Kravet var derfor foreldet også på konkursboets hånd. Lund presiserte at han anså det foreldet også etter fl. § 9, jfr. avsnitt 62.

Rekkevidden av dommen er uklar. Hjelmeng (2007)b påpeker at dommen bekrefter det som Høyesterett allerede tidligere har fastslått, nemlig at konkursbo nyter selvstendig erstatningsrettslig vern etter aksjelovens ansvarsregler, jfr. Rt.1993 s. 1399. Men førstvoterende Flock presiser to ganger i sitt votum at krav etter asl. § 2-19 ordinært sett er et kontraktskrav som vil foreldes etter fl. § 3, jfr. § 2 – krav etter § 2-19 har i det hele ikke

⁷⁷ Slik også Aarum (1994) side 299.

⁷⁸ Jfr Hjelmeng (2007)b; Birkeland (2007)a.

likhetstrekk verken med kontrakt- eller deliktskrav; det har mer karakter av et lovfestet garantiansvar.⁷⁹ Han viser videre til at kravet måtte anses for et deliktskrav ”under de aktuelle omstendigheter”, jfr. avsnitt 48. Disse omstendighetene var at de samme personer som var ansvarlig for at aksjekapitalen ikke ble innbetalt, satt i selskapets styre. Disse personer hadde selvsagt ingen interesse av å gjøre kravet gjeldende på selskapets vegne. Denne formuleringen kan tyde på at Høyesterett ikke vil anse konkursboets krav som et deliktskrav i alle sammenhenger. En kan tenke seg den situasjon at styremedlemmene ikke er ansvarlig for feilaktig innbetaling av aksjekapitalen, og heller ikke kjenner til at slik feilaktig innbetaling har forekommet.

Andre argumenter enn det at krav etter asl. § 2-19 ikke har karakter av et deliktskrav, kan også gjøres gjeldende mot Høyesteretts avgjørelse. Ett argument er at asl. § 2-19 er et objektivt ansvar uten noe krav om at selskapet er påført noen skade, noe som ikke passer fl. § 9. Fl. § 9 inneholder nemlig et krav om kunnskap om ”skaden” for at foreldelsesfristen skal begynne å løpe. Som Høyesterett påpeker må det derfor være kunnskap om den uriktige erklæringen som blir avgjørende.⁸⁰ I den aktuelle dom la Høyesterett konkursåpningen til grunn som det tidligste tidspunkt fristen kunne begynne å løpe. Konsekvensen er at revisor/styremedlemmene kan hefte overfor et konkursbo i svært lang tid etter at den uriktige erklæring ble avgitt. Selv om Høyesteretts løsning er begrunnet i kreditorhensyn kan det spørres om et konkursbo har behov for et slikt vidtrekkende vern. En svært langvarig rett til å gjøre krav gjeldende er også i strid med sentrale hensyn bak foreldelsesinstituttet; innrettelses- og bevishensyn.

3.7.4 Ansvar for rådgivnings- eller konsulentbistand i forbindelse med byggeprosjekter

Av underrettspraksis fremgår det at ansvar for rådgivnings- eller konsulentbistand ingeniøren eller arkitekten påtar seg i forbindelse med byggeprosjekter, er et tredje tilfelle

⁷⁹ Om ansvaret etter asl/asal. § 2-19, se også Birkeland (2007)a side 58 flg.

⁸⁰ Jfr. Hjelmeng (2007)b.

der tvil om ansvarsgrunnlag kan oppstå.⁸¹ Også disse typer oppdrag er underlagt et strengt profesjonsansvar. Oppdragene kan variere i omfang, fra å utferdige tegninger til mer aktiv bygge- og konstruksjonskontroll.⁸² Det beror på en tolkning av avtalen hva oppdraget omfatter. Ett sentralt kjennetegn, og avgrensning mot de utførende (for eksempel entreprenør), er det at den rådgivende arkitekt eller ingeniør bistår ”... med valg av utforming av ytelser som næringsutøveren ikke selv presterer.”⁸³ Dermed er også den rådgivendes ansvar avgrenset; en påtar seg ikke en resultatforpliktelse, men kun en plikt til å med omsorg å søke et resultat.⁸⁴ Nå er også de to andre typetilfeller skrevet om ovenfor, utpregede omsorgsforpliktelser og også et profesjonsansvar på samme måte som for arkitekt eller ingeniør. Det kan imidlertid påpekes en viktig forskjell fra styreansvaret, advokatansvaret og revisoransvaret: Avtalen som inngås med en rådgivende arkitekt eller ingeniør vil ofte være konkret og omfattende, og dermed i langt større grad enn for eksempel avtalen mellom styret og selskapet regulere arkitekten/ingeniørens rettigheter og forpliktelser.⁸⁵

I forhold til *oppdragsgiveren*, vil ansvaret for arkitekten/ingeniøren som hovedregel være et kontraktsansvar som foreldes etter fl. §§ 2 og 3 der den rådgivende har brutt kontraktfestede forpliktelser. Det kan for eksempel vises til Rt.1997 s. 825 som gjaldt erstatningsansvar for byggekontrollør. Høyesterett uttaler at ”utgangspunktet for vurderingen av om OBOS [byggekontrollør] er erstatningspliktig er kontrakten med boligbyggelaget [byggherre]...”. Foreldelsesinnsigelsene som ble gjort gjeldende fra OBOS sin side ble avgjort etter de kontraktsrettslige regler i foreldelsesloven.

⁸¹ Jfr. Sætermo s. 54 flg.; Røed s. 237-238.

⁸² Jfr. Sandvik (1975) side 6-8 om hva en rådgivende arkitekt eller ingeniørs oppdrag kan innebære; se óg Vinding Kruse (1959).

⁸³ Jfr. Sandvik (1975) side 3.

⁸⁴ Jfr. Sandvik (1975) side 10.

⁸⁵ Ansvaret for arkitekt eller ingeniør er ikke lovregulert, men reguleres dog ofte i standardavtaler, eksempelvis de nye standardavtalene NS 8401, 8402 og 8403.

Fra underrettspraksis kan det vises til en rekke avgjørelser der erstatningskrav fra oppdragsgiver mot den rådgivende ingeniør eller arkitekt, blir kategorisert som et kontraktsansvar.⁸⁶ I RG.1994 s. 910 ble et arkitektfirma funnet ansvarlig for feil ved tegninger i forbindelse med byggingen av leiligheter, noe som medførte at utsikten ikke ble som forventet. Retten la til grunn at kravet ikke var foreldet, og viste uten nærmere begrunnelse til fl. § 3 nr. 2. Et annet tilfelle der ansvaret ble ansett for et kontraktsansvar, er LE-1989-655, som gjaldt krav om erstatning rettet mot prosjekterende ingeniør og side/underentreprenør i et entrepriseforhold. For ingeniørens del uttalte retten at ”kravet er grunnlagt med at Gulbrandsen skal ha misligholdt plikten etter avtalen av 9. mai 1979 til å kontrollere utførelsen av byggearbeidene i byggeperioden. Det er således tale om mislighold i kontraktsforhold...”. Kravet mot ingeniøren ble etter dette ansett foreldet etter foreldelseslovens alminnelige fristregler. En avgjørelse med en mer utførlig drøftelse av foreldelsesspørsmålet, er RG-1993-934, som omhandlet et borettslags krav mot et boligbyggelag. Retten tolket avtalen, og kom til at boligbyggelaget hadde foretatt mangelfull kontroll med byggearbeidene. Men retten kom til at kravet var foreldet etter fl. § 10, jfr. §§ 3 nr. 2. Om grensedragningen mellom delikt og kontrakt uttalte retten:

”Ledesnoren for grensedragningen mellom deliktsansvaret og kontraktsansvaret blir en vurdering av hvor nær sammenheng det er mellom et fravik fra de kontraktsforpliktelsene som er regulert i avtalen, og skaden... Kontrolloppgaven som BOB [boligbyggelaget] påtok seg var et sentralt punkt i kontrakten. Erstatningsansvaret oppsto som en følge av at avtalen ikke ble oppfylt. Skadene var normale og påregnelige følger av at kontrollen ikke ble utført i samsvar med avtalen. Den mangelfulle kontroll, det vil si det ansvarsbetingende forhold, er et direkte brudd på avtalen... Lagmannsretten kan ikke se at det foreligger et deliktsansvar som kan bringe foreldelseslovens §9 til anvendelse.”(side 942)

De nevnte avgjørelser kan tyde på at det er lettere for domstolene å anse krav i disse ansvarssituasjonene som kontraktskrav. En sannsynlig forklaring, er nok de mer utfyllende og omfattende kontraktene som blir anvendt. Dermed blir det mindre nødvendig for domstolene å foreta en vid tolkning av avtalen, der en også trekker inn bakgrunnsrett, for

⁸⁶ Foruten de som omtales i teksten, viser jeg til LE-1993-1164, RG-1996-687 og LE-2001-3664 (noe som ikke er en uttømmende liste).

eksempel i form av ”god advokatskikk”, ”god revisorskikk” og lignende. Slike bransjenormer kan som tidligere omtalt og drøftet, lett skape tvil i forhold til hvordan ansvaret skal rubriseres. Også de faktiske forhold som begrunner ulike foreldelsesfrister, taler for at ansvaret overfor oppdragsgiveren som hovedregel anses for å ha sprunget ut av kontrakt. I denne forbindelse viser jeg til de drøftelser som er foretatt tidligere om ansvar overfor medkontrahenten.

Det som skulle tilsi en viss lengde på foreldelsesfristen, er det faktum at skader pga av ansvarsbetingende forhold fra en rådgivende arkitekt/ingeniør, ofte ikke vil vise seg før etter flere år, eventuelt at det er vanskelig å påvise at det foretatt ansvarsbetingende handlinger eller unnlater fra arkitekten eller ingeniørens side. Men etter det gjeldende regelsett avdempes dette mothensynet ved suspensjonsregelen i fl. § 10, noe som gir fordringshaveren en total first på 13 år. Videre kan det vises til at oppdragsgiver har en selvstendig plikt til å ivareta sine egne interesser, herunder å aktsom undersøke om ytelsene til arkitekten/ingeniøren er i overensstemmelse med kontrakten.⁸⁷ I forbindelse med oppdragsgivers undersøkelsesplikt kan det vises til nevnte RG.1994 s. 910. I avgjørelsen ble ansvaret til arkitekten begrenset pga byggherrens eget forhold, se side 918-919.

En rådgivende arkitekt eller ingeniør kan på samme måte som andre profesjonsutøvere, komme i ansvar overfor *tredjemenn*.⁸⁸ Slikt ansvar vil i mange tilfelle være i form av deliktsrettslig erstatningsansvar, og ansvaret vil da reguleres av fl. § 9.

For rådgivende arkitekt eller ingeniørs del, kan videre de nevnte unntak fra hovedregelen om at tredjemanns erstatningskrav er deliktsrettslig, bli aktuelle. Et konkret eksempel er Rg.1994 s. 910. Arkitektene var der opprinnelig engasjert av byggherren, men da denne kontrakten var avsluttet fortsatte arkitektene å arbeide med prosjektet under kontrakt med prosjektets totalentreprenør. Lagmannsretten uttalte at det

”... synes klart at Norefjellstua ANS [byggherren] må kunne fremme sitt krav direkte overfor arkitektene uavhengig av kontraktssituasjonen på de enkelte stadier i prosessen... Det synes ikke ... å være noen

⁸⁷ Om undersøkelsesplikt i entrepriseforhold, jfr. Hagstrøm (2004) side 336-339.

⁸⁸ Jfr. Sætermo side 60-62; Vinding Kruse (1959) side 123-125.

rimelig grunn til på formelt grunnlag å avskjære skadelidte, byggherren, fra å forfølge sitt krav rettslig direkte overfor skadevolder, arkitektene” (side 919).

Det ble altså gitt adgang til direktekrav, og kravet ble ikke ansett foreldet under henvisning til fl. § 3 nr. 2.

3.8 Oppsummering

Jeg skal nå forsøke å oppsummere hvordan sondringen blir å trekke i ulike tilfeller. Gjennomgangen av ulike relevante rettskildefaktorer viser dog at det ikke er lett å oppstille instruktive retningslinjer for hvordan grensedragningen skal håndteres i enkelttilfeller. I det hele tatt må rettsstilstanden karakteriseres som usikker, noe de foreliggende høyesterettsavgjørelsene bidrar betydelig til.

Aller først må det påpekes det at spørsmålet om et erstatningskrav er i eller utenfor kontrakt, bare blir aktuelt et kontraktsforhold eksisterer eller har eksistert. Når dette er tilfelle må det trekkes et hovedskille mellom forholdet til kontraktsparten (for eksempel advokatens ansvar overfor klienten), og forholdet til tredjemenn (for eksempel klientens motpart).

I forhold til medkontrahenten kan man si at ansvaret som utgangspunkt vil være basert på avtaleforholdet, og derfor som hovedregel må anses for et kontraktsansvar. Forutsetningen er at skadevolder har handlet eller unnlatt å handle i overensstemmelse med avtalefestede forpliktelser, for eksempel en arkitekt som leverer mangelfulle tegninger til byggherren. En selvstendig handling uten relasjon til avtalen mellom partene, vil selvsagt ikke gjøre erstatningskravet kontraktsrettslig selv om det foreligger en kontrakt, jfr. ovenfor i pkt. 3.6.2 om advokaten som kjører på sin klient.

Ansvarskonkurrens kan også foreligge som tidligere nevnt. Jeg har ved min rettskildegjennomgang ikke funnet noen avgjørelse der konkurrens ble ansett for å foreligge. Men tilfellet kan for eksempel tenkes å oppstå ved grov illojal/foresettelig

tilbakeholdelse av opplysninger om det opprinnelige kontraktsbruddet. Se i denne retningen den nevnte Rt.1998 s. 579, jfr. pkt. 3.4.

Videre kan et ansvar overfor medkontrahent bli ansett for deliktsrettslig uavhengig av kontrakten, jfr. pkt. 3.5 for et mulig eksempel.

Der man står overfor et tvilstilfelle synes følgende retningslinjer å være det mest avgjørende ved grensedragningen: Aller først fordrer Høyesteretts praksis en prøvelse av om det erstatningsbetingede forhold innebærer brudd på en avtalt forpliktelse – her foretas en ordinær avtaletolkning med den hensikt å finne avtalens innhold. Anses forpliktelsen brutt for å være en del av kontraktsforholdet (i motsatt tilfelle er det klart at man står overfor en deliktserstatningskrav) må man avgjøre hvilke foreldelsesregler som kommer til anvendelse på erstatningskravet. Den sentrale problemstillingen ved avgjørelsen av dette spørsmålet er etter min mening *hvor langt unna kjernen av avtaleforholdet den forpliktelsen som er brutt ligger*. Ligger det erstatningsbetingede forhold langt unna avtalens sentrale område vil ansvaret kunne anses for deliktsrettslig. Avtalens kjerne vil omfatte både selve hovedforpliktelsen(e) og eventuelle sideforpliktelser knyttet til disse; eksempelvis en bilselgers plikt til å levere bilen i avtalt stand (hovedforpliktelsen), og ansvaret for å dra omsorgen for den fremme til levering har forekommet (bi/-sideforpliktelse). For at forholdet skal være deliktsrettslig må tilknytningen til avtalen være av perifer art, ved å angå forhold som ligger på kanten av kontraktens område eller ved at selve avtaleelementet ved oppdraget er liten.⁸⁹ Å avgjøre sontringen vil bero på en konkret vurdering i vært tilfelle.

Når det gjelder tredjepersoner er det allerede nevnt at hovedregelen blir at erstatningsansvaret er deliktsrettslig. Dette følger av at det ikke foreligger noen kontrakt mellom partene. For visse grupper av tredjepersoner kan spørsmålet være av mer tvilsom karakter, jfr. for eksempel aksjonærene i et selskap.

⁸⁹ Jfr. i denne retning også Hjelmeng (2007)a side 21. Han nevner som et mulig eksempel oppnevningen av borevisor etter konkursloven.

Unntaksvis kan tredjemenn være omfattet av kontraktens rettigheter, og dermed inneha et kontraktsrettslig erstatningskrav ved tvist om kravet er foreldet etter foreldelsesloven. Jeg viser i denne forbindelse til pkt. 3.2.2 ovenfor.

4 Er regelen hensiktsmessig; alternative løsninger?

4.1 Argumenter mot den gjeldende regel

Den gjeldende regel om ulike foreldelsesfrister for erstatningskrav i og utenfor kontrakt, kan kritiseres på ulike nivåer. Hva som er gjeldende rett kan være usikkert. I stor grad beror avgjørelsen på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. Etter min mening kan foreldelseslovens nåværende løsning kritiseres på to grunnlag. For det første kan *praktiseringen* av regelen kritiseres. Med det tenker jeg først og fremst på Høyesteretts håndtering av sondringen i det enkelte tilfelle. For det annet kan man rette kritikk på sondringen i foreldelsesloven *på prinsipielt grunnlag*. Argumentene som følger vil derfor være noe ulikartede. En gruppe mothensyn er de som knytter seg til selve sondringen mellom delikt og kontrakt. Andre hensyn går ikke på selve sondringen, men isteden på de ulike lengdene på fristene for avbrytelse – med dette mener jeg en kritikk av visse aspekter ved den fordelaktige behandlingen av deliktserstatningskrav. Videre vil det drøftes om det egentlig er regelen som utgjør problemet, eller om Høyesterett er problemskaperen.

4.1.1 Rettsusikkerhet og rettsteknikk – er regelen problemet eller utgjør Høyesteretts håndtering av regelen problemet?

Viktige prinsipper ved vårt rettssystem er at juridiske personer skal kunne forutse sine rettsposisjoner. På generelt basis blir det derfor ansett for uheldig med regler som bidrar til lite forutsigbarhet angående de rettslige posisjoner. I forlengelse av dette kan det vedrørende foreldelsesregler påpekes at disse etter sin natur skal og bør være rettsteknisk enkle å håndtere. Foreldelsesregler er rettsregler som i større grad enn andre setter konkret

rimelighet til side for klare og faste løsninger.⁹⁰ Ved en konkret sak der spørsmålet om foreldelse er oppe, er det på grunn av den eksisterende rettstilstand ofte rettsusikkerhet i form av at det ikke er lett å forutse om erstatningskravet er å anse for delikts- eller kontraktsrettslig. Sondringen er på denne måten retsteknisk lite enkel å håndtere. Foreldelseslovens nåværende system strider derfor både med hensynet til forutsigbarhet, og hensynet til retsteknisk enkelt håndterbare foreldelsesregler.

I en forstand kan dette tenkes å være argumenter mot den gjeldende regel i foreldelsesloven. På den annen side blir det et spørsmål om ikke også Høyesteretts håndtering av sondringen er av betydning for den uklare rettstilstand som foreligger. Som det fremgår av redegjørelsen ovenfor, er de foreliggende høyesterettsavgjørelsene ikke klare i sin vurdering av hvordan grensedragningen skal håndteres, og gir ikke i utpreget grad instruktive retningslinjer til andre rettsanvendere – to av avgjørelsene er tvert i mot motstridene med to av de øvrige avgjørelsene. Denne vakkende håndteringen av problemstillingen gjør det til et aktuelt spørsmål om vi står overfor kritikk av den gjeldende sontring i foreldelsesloven, eller om det er en kritikk av Høyesteretts manglende evne (eller ønske) om å trekke opp klare retningslinjer. Tilsynelatende kunne ihvertfall noe av problemet vært løst dersom Høyesterett hadde valgt samme linje i alle disse avgjørelsene. Etter min mening kan det særlig stilles spørsmål ved de løsninger Høyesterett valgte i hhv. Rt.1998 s. 740 og Rt. 2001 s. 1702. Muligens hadde sondringen vært enklere å praktisere og forutse dersom Høyesterett konsekvent fulgte linjen i de to øvrige avgjørelser – Rt.2000 s. 679 og Rt. 2002 s. 286: Dersom ”avtaleforholdet ... er grunnlaget for de forpliktelser som er tilsidesatt, og som erstatningskravet bygger på”, jfr. Rt.2002 s. 286 (294), er kravet å anse for kontraktsrettslige. Ved avgjørelsen av hva som er en del av ”avtaleforholdet” tar man utgangspunkt i en ordinær avtaletolkning, som det synes gjort i både Rt.2000 s. 679 og Rt.2002 s. 286. Se i denne retning uttalelsene i førstnevnte dom om at avtalen måtte suppleres med bakgrunnsstoff om hva som er god og forsvarlig bankpraksis, men at dette hadde mest karakter av en ”... utfylling av den inngåtte avtalen...” (side 691). Denne

⁹⁰ Jfr. Krüger (2004) side 249, som på samme side påpeker at ”samtidig bør frister og fristberegningsregler være ”riktige” i den forstand at de treffer optimalt og gjennomgående rimelig innen de kategorier og situasjonstyper som has for øye.”

tankegangen følges opp i sistnevnte dom, hvor det sies at pliktene brutt måtte anses for et ”... naturlig supplement ...” til kjernen i avtaleforholdet.

Men selv om kritikk kan rettes mot Høyesteretts manglende klargjøring av hvordan grensen skal trekkes, må det samtidig has i mente at det ikke er en enkel grense å trekke rent faktisk. Det er få rettsområder der grensen faktisk har materiellrettslig betydning, og rettspraksis tyder på at det er i forhold til foreldelsesloven at problemet i størst grad blir omdiskutert. Og rettskildefaktorene knyttet til foreldelseslovens sonndring (lovens ord og forarbeidene), er ikke klare og instruktive. Dermed vil det nødvendigvis bli slik at det i hvert konkrete tilfelle må avgjøres hva slags ansvarsgrunnlag erstatningskravet hviler på. Dette følger allerede av lovens forarbeider hvor det går klart frem at det både kan foreligge ansvarskonkurrens, og at en kontrakt i seg selv ikke nødvendigvis medfører at erstatningskravet er kontraktsrettslig. Og i de ulike tilfelle vil ansvaret kunne variere avhengig av forholdene.⁹¹ I forhold til Høyesterett kan det også tenkes at retten ikke anser det ønskelig å trekke for kategoriske skiller mellom erstatning i og utenfor kontrakt. Høyesterett kan ønske å holde muligheten åpen for resultatorientert tolkning i det enkelte tilfelle. Med dette tenker jeg på å nå det rimelige resultat i det enkelte tilfelle. Forholdene i de ulike tilfelle kan være forskjellig på den måten at Høyesterett i noen tilfeller anser det urimelig at kravet skal være foreldet. En slik resultatorientert tolkning synes i det minste å ligge bak flertallets resultat i Rt.2007 s. 220.

Likevel vil det ligge rimelighet i det å kunne forutse sin egen rettslige posisjon. På den måten kan Høyesteretts håndtering av foreldelseslovens sonndring, angripes som lite rimelig i det lange løp. Etter min mening burde Høyesterett vært mer konsekvente. Det burde vært tatt avstand til avgjørelsen inntatt i Rt.1998 s. 740. Isteden skulle man konsekvent fulgt opp den løsning som ble valgt i Rt.2000 s. 679. Da kunne muligens noe av problemene i forbindelse med foreldelseslovens grense mellom kontraktsrettslig og deliktsrettslige erstatningskrav vært avdempet.

⁹¹ Jfr. Hjelmeng (2007)a, side 20, som for revisors del påpeker at ansvaret i forhold til foreldelsesreglene ”... nødvendigvis snart [vil] kunne være det ene og snart det andre, avhengig av de konkrete omstendigheter.”

4.1.2 **Kritikk av sondringen i foreldelsesloven**

4.1.2.1 **En sondring som utvannes**

Et argument mot den gjeldende regel, er derimot det forhold at grensen mellom erstatning i og utenfor kontrakt i større og større grad synes å forsvinne, eller i hvert fall å bli diffus.⁹² Sondringen er under press bl.a. pga av direktekrav, dvs. muligheten til å gjøre krav gjeldende mot annen en kontraktspart, enten dette er basert på kontrakt, delikt eller ugrunnet berikelse – og som noen også argumenterer for er et ansvarsgrunnlag sui generis.⁹³ Også profesjonsansvaret, som ofte har en uskarp tilknytning til kontrakt, har bidratt til denne utviskingen av skillet. Og her må det nevnes at også lovgiver har vært en aktiv bidragsyter til denne utvanningen av det tradisjonelle skillet. For eksempel kan det vises til lov om håndverkertjenster m.m. for forbrukere av 16. juni 1989 nr. 63 § 28 tredje ledd og lov om avtaler med forbruker om oppføring av ny bustad m.m. av 13. juni 1997 nr. 43 § 35 tredje ledd. Begge bestemmelser gir forbruker rett til å kreve erstatning ved skade ting som ikke står i noen nær og direkte sammenheng med tjenesteyterens/entreprenørens ytelse, med mindre tjenesteyteren/entreprenøren godtgjør at tapet ikke skyldes feil eller forsømmelse fra dennes side. Det er imidlertid ikke klart hvilket ansvarsgrunnlag disse bestemmelsene viser til; er det kontrakt eller delikt?⁹⁴ Og i forbindelse med direktekrav, har lovgiver vært en aktiv bidragsyter til å godta dette. Se særlig mønsterparagrafen i lov om kjøp av 13. mai 1988 nr. 27 § 84, som er blitt kopiert i en rekke etterfølgende lover om ulike kontraktstyper. Disse forholdene taler for at det ikke er hensiktsmessig å opprettholde et skille mellom erstatning i og utenfor kontrakt innen foreldelsesloven.

4.1.2.2 **Fristutgangspunktet – fl. § 9 sammenlignet med fl § 10, jfr. §§ 3 og 2**

Det kan spørres hva som egentlig er den store forskjellen mellom foreldelsesreglene for kontraktserstatningskrav og deliktserstatningskrav.⁹⁵ Spørsmålet springer en i øynene når

⁹² Jfr. Krüger (2004) side 257; Krüger(2002) side 143-144.

⁹³ Jfr. Hagstrøm (2004) side 788 flg; direktekrav er en av de forhold som gjør at den eldre teori at kontrakten bare har virkning for dens parter (relativitetsgrunnsetningen), ikke lenger har full gyldighet i norsk rett.

⁹⁴ Jfr. Krüger (2002) side 143-144, jfr. note 36

⁹⁵ Jfr. Krüger (2002) side 143.

man ikke bare ser på fl. §§ 9 og 3, men også tar i betraktning suspensjonsreglene oppstilt av lovgiver i § 10. Fordringshaver er i § 10 gitt en benådningsregel fra den objektive friststart i § 3 for det tilfelle at han er i aktsom uvitenhet om sitt eget krav eller skyldneren. Konsekvensen av regelen er at den maksimale lengden på foreldelsesfristen ved kontraktsbaserte blir 13 år. Forskjellen mellom fl. § 9 og §§ 3 og 10 blir dermed at lengstefristen er annerledes, samt at fristen etter nødvendig kunnskap er kortere ved kontrakt enn ved delikt (1 år etter § 10 og 3 år etter § 9). Krüger(2002, side 143) påpeker etter dette at lovgiver uansett synes å erkjenne at ”det gir en urimelig løsning å undergrave kreditors rettsposisjon når han er i unnskyldelig uvitende om at han faktisk vil få et potensielt erstatningskrav i sitt forhold til den ansvarlige...”. Argumentet kan tale kun for å forandre fristutgangspunktet. Det kan muligens være hensiktsmessig å ha samme fristutgangspunkt for begge typer krav. Etter min mening taler imidlertid argumentet også for at det ikke er noen grunn til å opprettholde det prinsipielle skillet overhodet – det vil lette håndteringen av foreldesspørsmålene ved å fjerne skillet helt.

4.1.3 Den fordelaktige behandlingen av deliktskrav – rettspolitisk rasjonelt?

I dette punktet skal det problematiseres om det er rasjonelt og hensiktsmessig å foreta en fordelaktig behandling av disse erstatningskravene, slik det er gjort i foreldelsesloven. En rekke legislative hensyn begrunner den fordelaktige behandling av deliktsrettslige erstatningskrav i foreldelsesloven, jfr. pkt. 2.1.3 ovenfor. Disse hensynene kommer dels frem i Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 29-30. Men som Simonsen (1997, side 432-433) påpeker, foretas det ikke noen komparativ fremstilling av hensynene vedrørende erstatning i og utenfor kontrakt. Hvorfor argumentene for lengre frister ved deliktserstatningskrav, ikke gjør seg gjeldende for kontraktsrettslig krav, blir ikke diskutert. Problemstillingen her er derfor om det ikke er argumenter som taler mer likeartet behandling av hhv. deliktserstatningskrav og kontraktserstatningskrav.

Aller først kan det pekes på de faktiske forhold påpekt i pkt. 2 ovenfor, som kan tale for at kontraktsrettslige fordringshavere reagerer raskere enn en fordringshaver med deliktsrettslig erstatningskrav.

På den annen side er kontrakter en heterogen masse, og i mange tilfeller kan nok faktum i anledning kontrakter være like vanskelige som ved deliktsrettslige situasjoner.⁹⁶ Det kan for eksempel vises til langvarige og kompliserte kontrakter innen bygge- og entreprisbransjen, eller innen skipsbyggingen. I slike tilfeller kan det ta svært lang tid bare å avdekke en mangel, eller fastslå at det faktisk foreligger en mangel. En frist på ett år til å avbryte foreldelse, jfr. fl. § 10, kan i disse tilfellene være svært knapp. Her må man også ta i betraktning at partene ofte også vil forsøke seg på forhandlingsløsninger. Kravet kan da raskt stå i fare for å bli foreldet i løpet av ett år, idet forhandlinger ikke har fristavbrytende effekt etter norsk rett. Dermed kan de strenge foreldelsesfristene for kontraktskrav også gjøre det vanskelig i de komplekse kontraktsforhold å få til utenrettslige løsninger angående misligholdsspørsmål. Å få til utenrettslige løsninger er et generelt mål i norsk rett⁹⁷, og burde også være ønskelig i forhold til kontraktskrav. Vedrørende utenrettslige løsninger, er foreldelsesloven derfor selvmotsigende. På den ene side argumenteres det for at foreldelsesfristen for deliktskrav ikke må være så kort at den stenger for utenrettslige løsninger, jfr. Ot. Prp. nr. 38 (1977-1978) side 29-30. Ser en derimot på motivene til fl. § 10 (som tilsvarende § 9 når det gjelder kontraktskrav), argumenterer departementet motsatt. Departementet uttaler her at er "... grunn til å kreve at fordringshaveren reagerer raskt når han får den nødvendige kunnskap", jfr. side 63 i proposisjonen. Hvorfor man ikke skal søke nå utenrettslige løsninger vedrørende krav etter kontrakt, fremstår ubegrunnet. Etter min mening gjør argumentene på side 29-30 i proposisjonen seg gjeldende også vedrørende kontraktskrav. Det er et mål i seg selv at parter selv kommer til enighet, og på denne måten sparer domstolene for prosesser.⁹⁸

Vedrørende behovet for forutberegnelighet innen kontraktsretten, er et argument mot den strengere behandlingen innen foreldelsesloven, at dette målet best kan nås ved reklamasjonsfrister – som jo er *lex specialis* i forhold til foreldelsesreglene.⁹⁹ Med

⁹⁶ Jfr. Simonsen (1997) side 433; Krüger (2002) side 143.

⁹⁷ Det kan i denne forbindelse vises til Ot. Prp. nr. 51 (2004-2005) om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven), pkt. 7.

⁹⁸ Jfr. Simonsen (1997) side 432-433.

⁹⁹ Jfr. Krüger (2002) side 143.

reklamasjonsfrister tenker jeg på avtalefestede reklamasjonsregler. På områder der det ikke gjør seg gjeldende preseptorisk lovgivning, vil det være fullt mulig for partene selv å regulere de reklamasjonsfrister de måtte ha behov for. Dette tilsier at foreldelsesloven ikke bør ha såpass streng fristavbrytelsesfrist som i fl. § 10.

Selv om argumenter taler for at kreditorer med kontraktskrav reagerer raskere enn kreditorer med deliktskrav, er det etter min mening gode argumenter som taler for en mer samkjørt behandling av de to typer krav. De rettspolitiske argumentene som er gjort gjeldende her, er i og for seg ikke argumenter mot grensedragningen. Isteden er det en kritikk mot særlig den svært mye kortere fristavbrytelsesfristen som er å finne i fl. § 10 i forhold til fl. § 9. En løsning kunne være å oppstille en lik fristavbrytelsesfrist, jfr. nedenfor.

4.2 Forsøk på å foreslå en alternativ løsning

4.2.1 Premisser og målsettinger for en ny løsning

Jeg har under pkt. 3.1 anført en rekke argumenter mot den gjeldende regel i foreldelsesloven. Noen av disse mothensynene har ikke gått på grensedragningen som sådan, men også på de ulike frister, fristutgangspunkter og også på Høyesteretts håndtering av grensedragningen. Spørsmålet blir videre hva en eventuelt alternativ regel kunne gå ut på. De ulikartede motargumentene mot den eksisterende løsning i foreldelsesloven kan tilsi ulike løsninger, ikke nødvendigvis en fjerning av det prinsipielle skillet mellom erstatningskrav i og utenfor kontrakt som er å finne i dagens foreldelseslov. For så vidt er det allerede nevnt ovenfor at noe av problemene kunne vært avdempet ved en mer stringent problemhåndtering fra Høyesteretts side. Men når jeg nå skal forsøke å antyde en alternativ løsning, er min tanke man mer lettvindt og presist kan forandre rettsstilstanden ved å hjelp av lovgivning. På den måten kan reglene skape mer forutsigbarhet, og forhåpentligvis mer håndterbare.

Utgangspunktet for mitt forsøk på å foreslå en annen løsning enn den nåværende, er altså et ønske om retts teknisk enkle regler som skaper forutsigbarhet for rettssubjektene. Videre bør det gjeldende standpunkt fra lovgivers om at det ikke er rimelig at en kreditor

skal tape sitt krav der en er i unnskyldelig uvitenhet om sin egen rettsposisjon, jfr. hhv. fl. § 9 og § 10, opprettholdes. Denne anerkjennelsen av aktsom uvitenhet bør komme til uttrykk i mer samkjørte fristutgangspunkter. En regel bør også skape mer ensartede fristavbrytelsesfrister etter at nødvendig kunnskap er oppnådd. Når det gjelder selve sondringen mellom erstatning i og utenfor kontrakt, er min mening at denne i størst mulig grad bør fjernes fra reglene. Dette vil forenkle håndteringen av reglene og skape større forutsigbarhet i de konkrete tvister angående foreldelse. Fristens totale lengde bør også til en viss grad samkjøres. Her er det imidlertid viktig å ha i minne de viktige personskadetilfellene. Der gjør det seg gjeldene særlig rimelighetshensyn, og lengre frister enn ved rene formuestap og tingsskader er nødvendig. For øvrig er fristens totale lengde en avveining av skadevolder og skadelidtes interesser, og valget av lengde vil alltid kunne angripes som vilkårlig og urimelig.

4.2.2 Internasjonal inspirasjon

Før et konkret forslag stilles opp, kan det være formålstjenlig å se ut over landets grenser for inspirasjon. Det kan være nyttig for å finne gode løsninger, i tillegg til at Norge er tjent med legge seg på linje med omverdenen. Særlig Principles of European Contract Law (PECL – også kalt Lando-kommisjonen) og UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (2004) er viktig i denne forbindelse. Disse ses på som del av et arbeid mot en internasjonal (anasjonal) kontrakts/obligasjonsrett, også kalt ”lex mercatoria”.¹⁰⁰ Ingen av dem skal være rettsskapende, men isteden kodifisering og harmonisering av alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper. De er ikke bindende folkerettslige konvensjoner, men anbefalte løsninger. Prinsippene har følgelig ingen tvingende rettskildemessig vekt i norsk rett. Isteden vil vekten bero på deres argumentasjonsverdi, og de kan fungere som inspirasjonskilde når rettslige spørsmål skal løses i norsk rett.

¹⁰⁰ For en innføring, se Meidell (2002); Hagstrøm (2004) side 61-66; UNIDROITs hjemmeside,

<http://www.unidroit.org/>

Vekten til UNIDROIT begrenses for vårt formål videre av at de kun gjelder ”international commercial contracts” (grenseoverskridende kontrakter). Når man skal finne inspirasjon til en ny løsning i foreldelseslovgivningen, bør nok PECL derfor samlet sett vektlegges mest. Krüger (2004, side 254) påpeker i det hele tatt at PECL ”synes å gå ut over avgrensningen til ”contract law” for så vidt som det stilles opp helt generelle regler om kravsforspillelse om både kontraktsbaserte krav, erstatningskrav og betalingsforpliktelser i sin almindelighet. Overhodet synes PECL Part III å ha pengekravsregler for øye, ikke bare betalings- og misligholdskrav i kontrakt...”.

Det bør også nevnes i forbindelse med spørsmålet om hvilken av de to som bør gis mest vekt som inspirasjonskilde, at UNIDROIT lenge hadde større formell autoritet enn PECL. Dette kom av at UNIDROIT er en uavhengig folkerettslig organisasjon basert på en multilateral avtale fra 1940, som skal arbeide for harmonisering av privatrett på internasjonalt basis.¹⁰¹ PECL er på den annen side et privat initiert prosjekt, som har kodifisering og harmonisering av privatretten innen EU som mål, noe som har bidratt til å svekke prinsippenes autoritet og også åpnet for kritikk.¹⁰² Arbeidet har imidlertid økt i betydning siden 1989 da Europaparlamentet fattet en resolusjon om å påbegynne arbeidet med en European Private Law. Videre er det nå igangsatt et større kontraktrettsprosjekt innen EU der målet er å gi EU-kommisjonen et kontraktsrettslig hjelpemiddel/rammeverk.¹⁰³ I dette arbeidet står opphavsmennene til PECL sentralt. Mye tyder på at PECL derfor er i ferd med å bli vel så betydningsfull i forhold til internasjonaliseringen av kontraktsretten som UNIDROIT, i hvert fall i europeisk sammenheng.

Hvilke løsninger oppstiller så hhv. PECL og UNIDROIT angående foreldelse?

PECL oppstiller regler om foreldelse i kapittel 14. Reglene kan minne noe om de norske ved at den alminnelige foreldelseslengde er tre år, jfr. artikkel 14:201. Videre ved at fristutgangspunktet er ved kravets forfall – som ved erstatningskrav er satt til den handling som er erstatningsbetingende, jfr. artikkel 14:203. Urimelighet pga fordringshavers

¹⁰¹ Hagstrøm (2004, side 63) påpeker at UNIDROIT ”... i betydelige deler [er] en generalisering av reglene i CISG...”. CISG vil si FN-konvensjonen om internasjonale løsørekjøp, en traktat gjennomført i norsk rett ved kjøpsloven fra 1988, jfr. Hagstrøm (2004) side 50-51.

¹⁰² Jfr. Hagstrøm (2004) side 62-63.

¹⁰³ Opplysning fra min veileder, Andreas Nordby. Se også Hagstrøm (2004) side 62-63.

aktsomme uvitenhet er søkt avdempet med en kunnskapsregel i artikkel 14:301, som kan sammenlignes med den norske fl. § 10. Denne suspensjonsregelen er felles for både delikts- og kontrakterstatningskrav. Den maksimale lengden på fristen er satt til 10 år (30 år for personskader), jfr. artikkel 14:307.

UNIDROIT oppstiller preskripsjonsregler i kapittel 10. Den alminnelige foreldelsesfrist, samt fristutgangspunktet, er å finne i artikkel 10.2(1). Der settes den ordinære frist til tre år. Fristens utgangspunkt er der kreditor "knows or ought to know the facts as a result of which the obligee's right can be exercised." Maksimalfristen er i alle tilfeller 10 år med friststart fra "the day after the day the right can be exercised", jfr. artikkel 10.2(2).

4.2.3 Forslag til løsning

Etter min mening vil en regel med en felles fristartsregel basert på kunnskap, der det heller ikke gjøres forskjell på fristavbrytelsestiden (slik som i de nå gjeldende §§ 9 og 10) ivareta de mål og premisser som er beskrevet ovenfor.¹⁰⁴ En felles frist bør settes til tre år, med tanke først og fremst på muligheten for å søke utenrettslige løsninger. Når det gjelder maksimal lengde på fristen, så trekker de omforente løsninger i både PECL og UNIDROIT imot ti år. Ved valget av en frist på maksimal 10 år, vil vi på denne måten legge oss på linje med det som er gjeldende i internasjonale løsninger. For øvrig mener jeg at 10 år bør være den maksimale frist ved både rene formuestap og ved skade på ting. Her gjør ikke det ikke i utpreget grad seg gjeldene rimelighetshensyn som skulle tilsi at skadelidte har behov for en lengre frist. PECL oppstiller en frist for personskader på 30 år, jfr. artikkel 14:307. De hensyn som taler for en slik forlenget frist i disse tilfellene, er at preskripsjonsreglene ikke skal virke støtende for den alminnelige rettsbevissthet, jfr. ovenfor. Etter min mening er nok en frist på minst 30 år ved personskader det mest rimelige. En foreldelsesfrist på kun ti år vil i mange tilfeller være svært knapt og vil kunne føre til urimelige resultater. Der skaden påføres ved en straffbar handling, vil disse krav fremdeles kunne reguleres av en bestemmelse tilsvarende den nå gjeldende fl. § 11.

¹⁰⁴ Jfr. Krüger (2002) side 149.

5 Kilderegister

5.1 Litteraturliste

- Augdahl Per Augdahl. Den norske obligasjonsretts almindelige del, 5. utgave, Oslo 1978.
- Bergsåker (1983) Trygve Bergsåker. Foreldelse av fordringer Etter foreldelsesloven av 1979, JV 1983 s. 177.
- Bergsåker (2001) Trygve Bergsåker. Lærebok i pengekravsrett, 2. utgave, Oslo 2001
- Birkeland (2007)a Kari Birkeland. Revisors ansvar for aksjekapital som er bekreftet innbetalt i forbindelse med stiftelse av selskap, Nordisk tidsskrift for selskabsret nr. 1/2007.
- Birkeland (2007)b Kari Birkeland. Erstatningsansvar for revisorer, Tidsskrift for Erstatningsrett nr. 1-2/2007.
- Brøndbo (2002) Kristoffer Dons Brøndbo. Selgerens og takstmannens ansvar for mangelfull tilstandsrapport etter avhl. § 3-7 og profesjonsansvaret, Skriftserie for Det juridiske fakultet i Tromsø nr. 54.
- Gomard (1958) Bernhard Gomard. Forholdet mellom erstatningsregler i og uten for kontraktsforhold, København 1958.
- Gomard (2003) Obligasjonsret 2. del, 3. utgave, København 2003.
- Hagstrøm (1989) Viggo Hagstrøm. Informasjonsansvar. Om villedning av annen enn kontraktspart, TfR 1989 s. 196.

- Hagstrøm (1995) Viggo Hagstrøm. Regnskapsmessig estimering og privatrettslig bundethet og ansvar, LoR 1995 s. 375.
- Hagstrøm (2002) Viggo Hagstrøm. Advokatens rådgivningsansvar, Nytt i privatretten nr. 1/2002.
- Hagstrøm/Aarbakke (2004) Viggo Hagstrøm/Magnus Aarbakke. Obligasjonsrett, Oslo 2004.
- Halling-Overgaard (2002) Søren Halling-Overgaard. Advokaters Erstatningsansvar, Købehavn 2002.
- Hjelmeng (2007)a Erling Hjelmeng. Revisors erstatningsansvar – en analyse av ansvarsnormen, Bergen 2007.
- Hjelmeng (2007)b Erling Hjelmeng, Revisors ansvar for Innbetaling av aksjekapital etter asl. § 2-19. Rt.2007 s. 220, Nytt i privatretten nr. 2/2007.
- Holmboe (1946) Stub Holmboe. Foreldelse av fordringer, Oslo 1946.
- Husabø (2002) Erling Johannes Husabø. Advokatrolleforventninger – med særleg fokus på skatterådgivning, Festskrift til Nils Nygaard, Oslo 2002.
- Huser (1983) Kristian Huser. Avtaletolking, Bergen 1983.
- Huser (1991) Kristian Huser. Kontraktspresis som rettskilde, Det juridiske fakultets skriftserie nr. 33, Bergen 1991.
- Iversen (1995) Torsten Iversen. Advokatansvar for opprettelse av ugyldigt testamente – nogle supplerende bemærkninger, LoR 1995 s. 130.
- Kjønstad/Tjomsland (1983) Asbjørn Kjønstad/Steinar Tjomsland. Foreldelsesloven, Oslo 1983.

- Kjønstad (2005) Asbjørn Kjønstad. En modelle for culpavurderingen, Tidsskrift for Erstatningsrett nr. 02/2005.
- Kobbe (2005) Harald S. Kobbe. NS 8403 Ny Standard for byggelederoppdrag, Tidsskrift for Eiendomsrett nr. 2/2005.
- Krüger (1991) Kai Krüger. Norsk kontraktsrett, Bergen 1991.
- Krüger (2002) Kai Krüger. Foreldelse av erstatningskrav i kontraktsforhold. Særlig om den ”skjulte foreldelse”, Festskrift til Nils Nygaard, Oslo 2002.
- Krüger (2005) Kai Krüger. Foreldelse – á propos PECL kap. 14. Nordiske pedanter – og en tysk BGB Lovreform 2002, Det juridiske fakultets skriftserie nr. 102, Bergen 2005 s. 249.
- Lødrup (1999) Peter Lødrup. Lærebok i erstatningsrett, 4. utgave, Oslo 1999.
- Matningsdal (1980) Magnus Matningsdal. Foreldelse av erstatningskrav ved personskaade, TfR 1980 s. 472.
- Meidell (2002) Andreas Meidell. Anasjonal kontraktsrett – ”Lex Mercatoria”, Festskrift til Nils Nygaard, Oslo 2002.
- Nygaard (2000) Nils Nygaard. Skade og ansvar, 5. utgave, Bergen 2000.
- Røed (2004) Anne Cathrine Røed. Foreldelse av fordringer – kommentar til lov av 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer og utvalgte foreldelsesbestemmelser i spesiallovgivningen, 2. utgave, Oslo 2004.

- Sandvik (1964) Tore Sandvik. Ansvar for skadevoldende egenskaper etter norsk rett, TfR 1964 s. 503.
- Sandvik (1975) Tore Sandvik. Konsulentens økonomiske ansvar, Det syvogtyvende nordiske juristmøte 1975, side 3.
- Simonsen (1997) Lasse Simonsen. Prekontraktuelt ansvar, Oslo 1997.
- Skjerdal (1993) Nicolai Vogt Skjerdal. Advokatens erstatningsansvar for opprettelse av ugyldig testamente, LoR 1993 s. 425.
- Sætermo (1999) Harald Sætermo. Skillet mellom kontrakts- og deliktsansvar i norsk rett: En studie knyttet til foreldelseslovens sonndring mellom de to ansvarsformene, Juridisk særavhandling, Oslo 1999.
- Thune (1992) Sverre Thune. Advokatansvar ved oppretting av ugyldige testamenter – tankar ved ein skigard, LoR 1992 s. 488 flg.
- Tjomsland (1987) Steinar Tjomsland. Foreldelse av erstatningskrav, JV 1987 s. 333.
- Tjomsland (1989) Lovendring om foreldelse av erstatningskrav, JV 1989 s. 105.
- Tørum (2002) Amund Bjøranger Tørum. Tid for revisjon av foreldelsesloven, LoR 2002 s. 257.
- Vinding Kruse (1959) Anders Vinding Kruse. Arkitektens og ingeniørens erstatningsansvar ved byggeforetagender, Juristen 1959.
- Vinding Kruse (1990) Anders Vinding Kruse. Advokatansvaret, København 1990.

Von Eyben/Isager (2003)	Bo Von Eyben/Helle Isager. Lærebog i erstatningsrett, København 2003.
Wilhelmsson (2002)	Thomas Wilhelmsson. Tillitsansvar – ett situationsansvar mellan skadestand och kontrakt, Festskrift til Peter Lødrup, Oslo 2002.
Woxholt (2003)	Geir Woxholt. Avtalerett, Oslo 2003.
Aarbakke (1989)	Magnus Aarbakke. Aksjetegning, ugyldighet, mislighold og ansvar. Tfr 1989 s. 333.
Aarum (1994)	Kristin Normann Aarum. Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper, Oslo 1994.

5.2 Forarbeider

Inst. 1957	Innstilling fra den norske delegerte til å revidere foreldelsesloven i nordisk samarbeid (1957).
Ot.prp. nr. 38 (1977-78)	Om lov om forelding av fordringer.
Innst. O. nr. 46 (1978-79)	Innstilling fra justiskomiteén om lov om foreldelse av fordringer.

5.3 Rettspraksis

5.3.1 Høyesterett

Rt.1903 s. 228
Rt.1988 s. 7
Rt.1991 s. 339
Rt.1995 s. 1350
Rt.1997 s. 825
Rt.1997 s. 1070

Rt.1997 s. 1322

Rt.1998 s. 579

Rt.1998 s. 740

Rt.2000 s. 679

Rt.2001 s. 1701

Rt.2002 s. 286

Rt.2007 s. 220

5.3.2 **Underrettspraksis**

Rg.1988 s. 393

Rg.1989 s. 592

LE-1989-655 12.04.1991

LE-1991-460 13.02.1992

Rg.1993 s. 934

LE-1993-1164 01.07.1994

Rg.1994 s. 910

Rg.1995 s. 247

Rg.1995 s. 467

Rg.1996 s. 687

Rg.1997 s. 707

LB-1998-1039 15.10.1999

LA-2000-420 05.12.2000

LF-2000-506 28.11.2000

LB-2001-337 03.07.2001

LB-2001-766 01.04.2003

LB-2001-3664 07.02.2003

LB-2002-404 23.12.2002

Rg.2003 s. 1462

Rg.2005 s. 712

LB-2005-53702 29.05.2006

5.4 Lovregister

Asl.	Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) 13. juni 1997 nr. 44.
Asal.	Lov om allmennaksjeselskaper 13. juni 1997 nr. 45.
Avhl.	Lov om avhending av fast eiendom (avhendingsloven) 3. juli 1992 nr. 93.
Buofl.	Lov om avtalar med forbrukar om oppføring av ny bustad m.m. (bustadoppføringsloven) 13. juni 1997 nr. 43.
Deknl.	Lov om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven) 8. juni 1984 nr. 59.
Depl.	Lov om deponering i gjeldshøve (deponeringsloven) 17. februar 1939 nr. 2.
Dstl.	Lov om domstolene 13. august 1915 nr. 5.
Fkjl.	Lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) 21. juni 2002 nr. 34.
Fl.	Lov om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven) 18. mai 1979 nr. 18.
Gbl.	Lov om gjeldsbrev 17. februar 1939 nr. 1
Hvtjl.	Lov om håndverkertjenester m.m. for forbrukere (håndverkertjenesteloven) 16. juni 1989 nr. 63.
Kjl.	Lov om kjøp (kjøpsloven) 13. mai 1988 nr. 27.
Luganol.	Lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker 8. januar 1993 nr. 21.

Luftl.	Lov om luftfart (luftfartsloven) 11. juni 1993 nr. 101.
Produktl.	Lov om produktansvar (produktansvarsloven) 23. desember 1988 nr. 104.
Sjøl.	Lov om sjøfarten (sjøloven) 24. juni 1994 nr. 39.
Tvml.	Lov om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) 13. august 1915 nr. 6.
Vgml.	Lov om vergemål for umyndige (vergemålsloven) 22. april 1927 nr. 2.
Yrkefrl.	Lov om yrkesskedeforsikring (yrkesskedeforsikringsloven) 16. juni 1989 nr. 65.

5.5 Andre kilder

PECL	Principles of European Contract Law (Part III).
UNIDROIT	UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (2004).

